

Varsinais-Suomen maakuntaohjelma- ja kumppanuustyön vuosikatsaus 2023

Varsinais-Suomen liitto
Egentliga Finlands förbund

**Varsinais-Suomen maakuntaohjelma- ja
kumppanuustyön vuosikatsaus 2023**

Tekstit

Varsinais-Suomen liiton kumppanuustiimi ja
Varsinais-Suomen kumppanuusfoorumin kumppanuusverkostot

Taitto

Antti Vaalikivi

Kuvitus

Mika Lietzén

Sisällys

Tiivistelmä	4
Varsinais-Suomen maakuntaohjelma 2022–2025	6
Kumppanuustyö verkostoissa vuonna 2023	7
1. Puhtaiden ratkaisujen, innovaatioiden ja kestävän kasvun hiilineutraali edelläkävijä	9
2. Jokaiselle hyvinvoinnin mahdollisuuksia tarjoava yhteisöllinen maakunta	24
3. Yhdessä tekemisen ja tietoon perustuvien päätösten maakunta	25
4. Muutoksia ennakoiva ja kasvuhakuinen digimaakunta	29
Kumppanuustyö ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteet	37
Kumppanuusbarometrin tulokset	44
Liite: Varsinais-Suomen maakuntaohjelman toimenpiteet ja tavoitteet yhdistettynä maakuntasuunnitelman visioihin	47

Tiivistelmä

Varsinais-Suomen kumppanuus- ja maakuntaohjelmalyö vuosikatsaus kokoaa yhteen kumppanuusverkostojen ja sidosryhmien arvion maakuntaohjelmaan kirjattujen toimenpiteiden ja maakuntastrategian tavoitteiden toteutumisesta. Arvio on tärkeä viesti toteuttamiskauden (2022-2025) aikana siitä, miten työ etenee ja missä mahdolliset kehittämisen paikat ovat. Toisaalta se toivottavasti toimii myös energisoivana koosteena ja osoituksena siitä, miten aktiivisesti varsinaissuomalaiset toimijat yhdessä laadittuja ja kirjattuja visioita tavoittelevat. Katsauksen kokoa Varsinais-Suomen liitto.

Vuosikatsaus koostuu 1) maakuntaohjelman toimenpiteiden toteutuksen arvioinnista, jonka noin kaksikymmentä kumppanuusverkostoa yhteyshenkilöidensä kokoamana tekee, 2) maakuntaohjelman ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden yhteyden arvioinnista, joka toteutettiin tänä vuonna ensimmäisen kerran Varsinais-Suomen liiton ja seitsemän pilottiverkoston voimin, ja 3) maakuntastrategian tavoitteiden toteutumisen ja ajankohtaisuuden arvioinnista, johon sidosryhmät osallistuvat avoimen Varsinais-Suomen liiton toteuttaman kyselyn kautta.

Toimenpiteiden toteutus eteni vuonna 2023 pääosin hyvin. Tulokset on koottu seuraavaan taulukkoon, jossa vihreä sarake esittää suunnitellusti etenevien toimenpiteiden määrän, oranssi sarake huomiota tarvitsevien toimenpiteiden määrän, ja punainen toimenpiteet, jotka eivät vielä ole käynnistyneet. Suluissa on vastaavat numerot vuodelta 2022.

Vuonna 2023 yhteensä 44 toimenpiteestä verkostot arvioivat 32 toimenpiteen etenevän suunnitellusti (vuonna 2022 tähän kategoriaan arvioitiin 27 toimenpidettä). Kahdeksan toimenpiteen arvioitiin tarvitsevan huomiota, ja neljä odotti vielä käynnistymistä. Erityisesti myönteistä liikettä kategorioiden välillä on ollut toimenpiteissä, jotka toteuttavat maakunnan visioita muutosten ennakoinnista, kasvuhakuisuudesta ja digitalisaatiosta. Toimenpiteiden etenemisen arviointiin osallistui 19 verkostoa.

			
YHTEENSÄ	32	8	4
Puhtaiden ratkaisujen, innovaatioiden ja kestävän kasvun hiilineutraali edelläkävijä	11 (11)	3 (3)	0 (0)
Jokaiselle hyvinvoinnin mahdollisuuksia tarjoava yhteisöllinen maakunta	9 (8)	2 (3)	1 (1)
Yhdessä tekemisen ja tietoon perustuvien päätösten maakunta	4 (3)	0 (1)	2 (2)
Muutoksia ennakoiva ja kasvuhakuinen digimaakunta	8 (5)	3 (6)	1 (1)

Vuosikatsauksen 2023 yhteydessä pilotoitiin ensimmäistä kertaa maakuntaohjelman toimenpiteiden ja **YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden** yhteyden arviointia. Varsinais-Suomen liiton toteuttamassa harjoituksessa, johon seitsemän kumppanuusverkostoa osallistui, arvioitiin lisäksi, miten toimenpiteet tavoitteita toteuttavat. Pilottiarvioinnin tuloksena voidaan todeta, että kaikki kestävän kehityksen 17 ylätavoitetta linkittyivät ja toteutuivat verkostojen toimenpiteiden osalta. Alatavoitteista toteutui verkostojen toimenpiteissä yhteensä 44 eri alatavoitetta. Lukumäärät on kuvattu seuraavassa taulukossa arviointiin osallistuneiden kumppanuusverkostojen osalta.

Verkosto	Arvoitujen toimenpiteiden kokonaismäärä	Kuinka monessa arvioidussa toimenpiteessä toteutui kestävän kehityksen tavoitteita	Kuinka montaa eri ylätavoitetta verkosto toteuttaa (suoraan/osittain)	Kuinka moni alatavoite toteutuu verkoston toimenpiteissä:
Avoimen tiedon verkosto	7	5	7	11
Merialan asiantuntijaryhmä	7	5	6	7
MYR-järjestöjaosto	6	6	8	9
Ennakointiakatemiat	7	7	14	19
MYR-ilmasto-vastuujaosto	4	4	10	15
Vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmä	5	5	7	8
Kansainvälisten asioiden foorumi	3	3	5	4

Kumppanuusbarometri on tärkeä osa maakuntastrategia- ja maakuntaohjelmatyön seuranta Varsinais-Suomessa. Barometri selvittää varsinaissuomalaisten toimijoiden arviota Varsinais-Suomen maakuntastrategian tavoitteiden toteutumisesta ja ajantasaisuudesta.

Vuotta 2023 koskevaan kyselyyn vastasi 457 henkilöä. Vastaajamäärä oli huomattavasti aiempaa korkeampi, ja aiempaa suurempi osa vastaajista ei ole ollut aktiivisesti mukana kumppanuustyössä. Vastaajista 69 % koki maakuntastrategiaa toteuttavan kumppanuustyön hyödylliseksi. Kumppanuustyöhön neutraalisti suhtautui 14 % ja 17 % piti sitä enemmän tai vähemmän hyödyttömänä.

Parhaiten vastaajien mielestä toteutui maakuntastrategian tavoite koulutusmahdollisuuksien monipuolisuudesta ja avoimuudesta. Sen sijaan maataloustuotannossa tehtävät toimet Saaristomeren tilan parantamiseksi koettiin riittämättömiksi. Kysyttäessä eri tavoitteiden merkitystä maakunnan hyvän tulevaisuuden kannalta nousi Varsinais-Suomen kehittämisessä merkittävimmäksi tavoitteeksi niin ikään koulutusmahdollisuuksien monipuolisuus ja avoimuus. Vähiten merkittävänä kehittämistavoitteena puolestaan pidettiin kaupunki- ja maaseutualueiden tasapainoista kehittämistä ja kansalaisten osallistumista päätöksentekoon.

Varsinais-Suomen maakuntaohjelma 2022–2025

Varsinais-Suomen maakuntaohjelma on osa Varsinais-Suomen maakuntastrategiaa. Se kertoo, miten strategiaan kuuluvan maakuntasuunnitelman vuoteen 2040 saakka ulottuvia visioita (Kuva 1) toteutetaan. Maakuntaohjelma laaditaan kuntien valtuustokausittain, eli neljän vuoden välein. Sen laatimisesta säädetään laissa alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepoliitikan toimeenpanosta.

Varsinais-Suomen maakuntaohjelma 2022–2025 koostuu 18 tavoitteesta ja 44 toimenpiteestä (Liite 1). Toimenpiteiden määrä on runsas, sillä niiden taustalla on kokonainen maakunta monipuolisine toimijoineen, vahvuuksineen ja toiveineen. Toteutus vaatii siihen tarttuvilta toimijajoukolta, varsinaissuomalaisilta kumppanuusverkostoilta, yhteistä priorisointia ja suunnitelmallisuutta ohjelmakauden aikana. Lisäksi vaaditaan joustavuutta ja tahtoa kokeilla, ja haasteita kohdatessa uutta ajattelua, sopeutumista ja ratkaisukykyä.

Varsinais-Suomen maakuntastrategia 2040+ on kokonaisuudessaan tutustuttavissa verkko-osoitteessa: www.varsinais-suomi.fi/maakuntastrategia

RAKENNAMME KESTÄVIEN KUMPPANUUKSIEN VARSINAIS-SUOMEA

Toimimme Varsinais-Suomelle tärkeissä teemoissa yhdessä:
vastuullisesti, saavutettavasti, luotettavasti ja uteliaasti!

Visiomme on, että vuonna 2040 Varsinais-Suomi on:

- Puhtaiden ratkaisujen, innovaatioiden ja kestävä kasvun hiilineutraali edelläkävijä.
- Jokaiselle hyvinvoinnin mahdollisuuksia tarjoava yhteisöllinen maakunta.
- Yhdessä tekemisen ja tietoon perustuvien päätösten maakunta.
- Muutoksia ennakoiva ja kasvuhakuinen digimaakunta.

Kuva 1: Varsinais-Suomen maakuntastrategia 2040+ rakentaa kestävien kumppanuuksien Varsinais-Suomea.

Kumppanuustyö verkostoissa vuonna 2023

Maakuntaohjelman toimenpiteiden toteutus tapahtuu Varsinais-Suomessa noin 20 kumppanuusverkostossa, joissa toimii suuri määrä aktiivisia asiantuntijoita (Kuva 2). Maakuntastrategiakokonaisuuden tultua hyväksytyksi Varsinais-Suomen maakuntavaltuuston kokouksessa joulukuussa 2021, verkostot käynnistivät ohjelmaa tarkentavien toteuttamissuunnitelmien laatimisen. Suunnitelmiin verkostot kirjasivat toimenpiteistä itselleen relevantit ja muotoilivat niitä edistäviä tehtäviä. Yhteinen toteuttamissuunnitelma, jota verkostot nyt toteuttavat, valmistui kesäkuussa 2022.

Vuosikatsauksessa esitellään luettelomaisesti joitain tuloksia toimenpiteiden toteutuksesta vuodelta 2023. On tärkeää huomata, että toimenpiteiden etenemisen arviointi on tehty kumppanuusverkostoissa ja niiden näkökulmasta. Katsaus ei ole tyhjentävä esitys siitä, mitä maakunnassa on kunkin toimenpiteen parissa tehty.

Tulosnostojen lisäksi luku sisältää arvion kunkin toimenpiteen toteutuksen tilasta:

- **etenee**: toteutus etenee verkoston näkökulmasta suunnitellusti,
- **tarvitsee huomiota**: toteutuksessa on päästy käyntiin, mutta eteenpäin pääsy edellyttää rahoitusta, resursseja, keskustelua tai laajempaa yhteistyötä,
- **ei ole käynnistynyt**: toteutus ei ole syystä tai toisesta vielä käynnistynyt.

Toimenpiteiden toteutuksen kuvaukset ja tila-arviot sisältävät väistämättä subjektiivista tulkintaa. Koska yhtä toimenpidettä toteutetaan usein useassa verkostossa, myös arviot toimenpiteen tilasta voivat vaihdella. Vuosikatsauksessa toimenpiteen yhteydessä ilmoitettu etenemisen tila onkin keskiarvo verkostojen ilmoittamista arvioista.

Toimenpiteiden toteutus eteni pääosin hyvin vuonna 2023 (Taulukko 1). Yhteensä 44 toimenpiteestä verkostot arvioivat 32 toimenpiteen etenevän suunnitellusti (vuonna 2022 tähän kategoriaan arvioitiin 27 toimenpidettä). Kahdeksan toimenpiteen arvioitiin tarvitsevan huomiota, ja neljä odotti vielä käynnistymistä. Erityisesti myönteistä liikettä on ollut toimenpiteissä, jotka toteuttavat maakunnan visioita muutosten ennakoinnista, kasvuhakuisuudesta ja digitalisaatiosta.

			
YHTEENSÄ	32	8	4
Puhtaiden ratkaisujen, innovaatioiden ja kestävän kasvun hiilineutraali edelläkävijä	11 (11)	3 (3)	0 (0)
Jokaiselle hyvinvoinnin mahdollisuuksia tarjoava yhteisöllinen maakunta	9 (8)	2 (3)	1 (1)
Yhdessä tekemisen ja tietoon perustuvien päätösten maakunta	4 (3)	0 (1)	2 (2)
Muutoksia ennakoiva ja kasvuhakuinen digimaakunta	8 (5)	3 (6)	1 (1)

Taulukko 1: Varsinais-Suomen maakuntaohjelman toimenpiteiden toteutumista vuonna 2023 on arvioitu kolmeportaisella asteikolla. Suluissa vuoden 2022 tilanne.

Seuraavissa, visioittain nimetyissä luvuissa jokaisen toimenpiteen arvio alkaa suoralla otteella toimenpiteen kuvauksesta. Koko kuvaus on tutustuttavissa maakuntaohjelma-asiakirjassa. Verkostojen laatimisiin lyhentämättömiin toteumatietoihin puolestaan voi tutustua tarkemmin toteuttamissuunnitelman visuaalisen toteutuksen avulla verkko-osoitteessa: www.varsinais-suomi.fi/maakuntaohjelma

Vuosikatsauksen tiedot on koottu verkostoissa ja Varsinais-Suomen liiton yhteyshenkilöiden toimesta tammi-huhtikuussa 2024.

Kulttuuri-toimikunta 15			MYR-koulutusjaosto 20
Matkailu-foorumi 30		Ennakointi-akatemia 30	Kansainvälisten asioiden foorumi 10
MYR-järjestöjaosto 40	Avoimen tiedon verkosto 30	Liikennejärjestelmätön seurantaryhmä 40	Lääke- ja terveysteknologiaryhmä 20
Ruokakehittäjien foorumi 10	Kulttuuriympäristöryhmä 35	Metsäohjelman toimeenpanoryhmä 25	MYR-elinkeinojaosto 25
Vesistökuunnostusverkosto 20	Merialan asiantuntijaryhmä 20	MYR-maaseutujaosto 60	
Alueidenkäytön yhteistyöryhmä 50	MYR-ilmastovastuujaosto 30		
	Vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmä 50		

Kuva 2: Varsinais-Suomen kumppanuusverkostojen aktiivitoiminnassa on mukana vaikuttava määrä maakunnan asiantuntijoita. Verkostojen toimintaan esimerkiksi tapahtumien tai uutiskirjeiden kautta osallistuvien joukko on merkittävästi suurempi.

1. Puhtaiden ratkaisujen, innovaatioiden ja kestävän kasvun hiilineutraali edelläkävijä

Ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen ja resurssien ylikulutus muuttavat maailmaa ja toimintaympäristöä. Tarvitaan kokonaisvaltaista suunnanmuutosta ja kestävyteen perustuvaa yhteiskuntaa. Ekologisella jälleenrakennuksella on kiire, ja toimeen on tartuttava heti.

Varsinais-Suomen vision mukaan maakunta on vuonna 2040 puhtaiden ratkaisujen, innovaatioiden ja kestävän kasvun hiilineutraali edelläkävijä. Maakunta tarjoaa ratkaisuja Euroopan ja maailmanlaajuisen vihreän siirtymän tueksi. Laadukkaat ja luotettavat yhteistyöverkostot ovat hyvä paikka innovaatioiden synnyttämiseen. Ruokaketjua kehitetään jatkuvasti kohti Itämeren alueen ympäristö- ja ilmastokestävimpiä ratkaisuja. Varsinais-Suomessa liikutaan kestävästi ja sujuvasti, ja elämä on monipaikkaista, kunkin oman valinnan mukaan.

1. Tuodaan vihreän siirtymän innovaattorit ja sijoittajat yhteen kokeilemaan uusia toimintamalleja ja -tapoja ja etsimään avauksia yhteistyölle.

Vihreä siirtymä, eli siirtymä pois fossiilisten energialähteiden luomasta kasvusta kohti vihreisiin ratkaisuihin nojaa- vaa kasvua, luo mahdollisuuden globaaliin liiketoimintaan kestäväällä pohjalla ja kiinnostaa kansainvälisiä sijoittajia. Varsinais-Suomessa hyviä mahdollisuuksia löytyy muun muassa meriteollisuudesta ja sähköisestä liikkumisesta. Innovaattorien ja sijoittajien yhteistyötä tarvitaan investointitarpeiden määrittelyssä. Uudenlaisia konsortioita voidaan luoda esimerkiksi ideakilpailujen ja kokeilualustojen avulla.

Vuoden 2023 marraskuussa Turun yliopiston Funktionaalisten elintarvikkeiden kehittämiskeskus Flavoria järjesti viikon mittaiset innovaatiofestivaalit. Festivaalit kokosivat yhteen eri alojen opiskelijat ratkomaan ruokaketjun yritysasteita. Tuloksena oli 5 eri ruokaratkaisua ja hyllypaikkakilpailussa 6 eri ruokaratkaisua. Ruokateemaan liittyen myös erilaisten testialustojen (Aistila, FoodLab) toiminta oli käynnissä.

Vuoden lopulla Novian koordinoima Virtual Sea Trial -hanke (VST) sai myönteisen rahoituksen Business Finlandilta. Meyerin NEcOPEAL-ohjelmaan sisältyvä VST-hanke kehittää virtuaalisia laivajärjestelmien komissiointime- netelmiä ja pyrkii siten vähentämään tarvetta merikoeajoihin. Lisääntynyt ja aikaistunut testaaminen parantaa myös järjestelmien toimivuutta ja merenkulun turvallisuutta laajemmin. Hankkeessa on mukana Novian lisäksi Åbo Akademi, Turun yliopisto, Oulun yliopisto, Meyer Turku, Valmet, Wärtsilä, Kongsberg, Steerprop, Loisto Pro, Cadmatic sekä Semantum.

Varsinais-Suomen ilmastotiekartta 2030 julkaistiin vuoden aikana kokonaisuudessaan, kun maankäyttösektorin muutostavoitteet ja toimenpiteet sisältävä osa – maankäytön suunnittelu, metsät ja muu viherrakenne – valmistui.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. merialan asiantuntijaryhmä, metsäohjelman toimeenpanoryhmä, MYR-ilmastovastuujaosto ja ruokakehittäjien foorumi.

2. Toteutetaan pilotointi- ja demonstraatiokohteita, joilla edistetään alueen ympäristö- ja ilmasto- haasteiden ratkaisujen kaupallistamista ja levittämistä.

Kestävien toimintojen kaupallistamiseksi on tutkimus- ja selvityshankkeissa tunnistettu useita mahdollisuuksia. Varsinais-Suomen alueelta löytyy useita sivuvirtoja tai tuotannon kehittämisen keinoja, joita hyödyntämällä voi- daan saada lisättyä kestävästi ja taloudellisesti uutta elinkeinotoimintaa. Nämä keinot parantavat niin ympäristön tilaa, sosiaalista hyväksyttävyyttä kuin taloudellista tuloa. Hyviä esimerkkejä Varsinais-Suomesta ovat kemian alan uusien tuotteiden mahdollisuudet ravinne- ja metsäteollisuudessa, biokaasun nesteytys tai tekstiilikerron kehittäminen teolliseen mittakaavaan.

Vuoden 2023 aikana maakunnassa käynnistyi demonstraatiohankkeita, joista hyvä esimerkki on RESIST-hanke (Regions for climate change resilience through Innovation, Science and Technology) (Horisontti-ohjelma). Hankkeessa edistetään ilmastonmuutoksen sopeutumista erityisesti kehittämällä luontopohjaisia vesienhallintamenetelmiä ja edistämällä niiden käyttöönottoa. Varsinais-Suomen osahankkeessa kumppaneina ovat Valonia/ Varsinais-Suomen liitto, Turun kaupunki, Turun ammattikorkeakoulu, Turun yliopisto ja Luonnonvarakeskus.

Mielenkiintoisena esimerkkinä piloteista Lietoon valmistui vuoden 2023 aikana Varsinais-Suomen ensimmäinen asuinkerrostalo, jolle on myönnetty Joutsenmerkki. Kohde on myös Hartelan ja TA-yhtiöiden ensimmäinen Joutsenmerkki-kohde.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. MYR-ilmastovastuujaosto, MYR-maaseutujaosto ja metsäohjelman toimeenpanoryhmä.

Esimerkkejä toiminnasta!

Varsinais-Suomi (Varsinais-Suomen liitto ja Valonia) allekirjoitti vuonna 2023 ensimmäisenä alueena Suomessa **EU:n maaperämission** (EU mission: A Soil Deal for Europe). Maaperämission tavoitteena on luoda vuoteen 2030 mennessä sadan elävän koealueen ja kärkihankkeiden verkosto, jonka avulla löydetään ratkaisuja ja hyviä toimintatapoja maaperän terveyteen ja hoitoon sekä maa- ja metsätalousalueilla että kaupunkiseutujen ja teollisuuden vaikutuspiirissä olevilla alueilla. Mission puitteissa alue- ja paikallisviranomaiset kehittävät alueellisia maaperänhoitosopimuksia maaperän terveyteen liittyvissä kysymyksissä. Missio vie eteenpäin yhdenmukaista maaperän seurantaa EU:ssa sekä uusia liiketoimintamalleja maaperää säästäviä ja hiilineutraaleja arvoketjuja varten.

3. Vauhditetaan kiertotalous- ja vähähiilisyysratkaisuja julkisten hankintojen avulla.

Kiertotalous on talouden toimintatapa, jossa taloudellista hyötyä tuotetaan maapallon kantokyvyn rajoissa, pitämällä materiaalit ja tuotteet kierrossa mahdollisimman pitkään. Julkisiin hankintoihin vuosittain käytettävä rahausumma vastaa noin 16 prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta. Osaavilla hankinnoilla voidaan siis merkittävästi edistää uudenlaisten, kestävien ratkaisujen syntymistä sekä innovatiivisten palveluiden ja teknologioiden kehittymistä.

Vuonna 2023 Turun kaupunki käynnisti koko kaupunkiorganisaatiota koskevan seitsenosaisen "Vastuullinen hankkija" -koulutuskokonaisuuden, jossa tarkastellaan aihetta hankintastrategiasta sopimushallintaan ja tilaamiseen. Myös muut kunnat olivat aktiivisia: osana kansallista kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen Keino-työtä (työ- ja elinkeinoministeriö) 14 varsinaissuomalaista kuntaa on aktiivisesti osallistunut verkoston tapaamisiin ja infoihin. Lisäksi useat hankintayksiköt ovat määritelleet omia hankintaperiaatteitaan.

Vähähiilisyiden vauhdittamiseksi monissa hankkeissa maakunnassa on toteutettu hankintoja muun muassa uusiutuvaan energiaan ja energiatehokkuusratkaisuihin liittyen. Myös hiilijalanjälkipositiivisia lounaita pilotoitiin viidessä ravintolassa Turussa ja Raisiossa, ja valmisteltiin kaksi luontojalanjäljen laskentaa avaavaa hanketta.

Suomen Metsäkeskuksen vetämä Lounais-Suomi rakentuu puusta -hanke (maaseuturahasto), jonka tavoite oli edistää puurakentamista sekä puutuoteteollisuuden yritysten tuotantoa ja kasvua, oli käynnissä vielä koko vuoden 2023. Hankkeen tuloksena avattiin verkkosivut, jotka jakavat ajankohtaista tietoa Lounais-Suomen puuteollisuudesta ja puun käytöstä rakentamisessa. Rakennusalan hiljentyminen on vaikuttanut hankkeen tavoitteisiin. Alueella on tästä huolimatta käynnistynyt julkisia puurakentamishankkeita ja puukerrostalohankkeita.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. MYR-ilmastovastuujaosto, MYR-maaseutujaosto, ruokakehittäjien foorumi ja metsäohjelman toimeenpanoryhmä.

4. Perustetaan kuntien kanssa yhteistyössä paikallisia ja alueellisia bio- ja kiertotalousekosysteemejä.

Kiertotalouden arvoketjut eivät katso maantieteellisiä rajoja. Kun tarve on sekä vahvistaa olemassa olevia arvoketjuja että tunnistaa uusia, täytyy eri jakeiden ketjuja tarkastella laajapohjaisena kuntien, yritysten ja muiden sidosryhmien yhteistyönä. Näin mahdollistetaan materiaalien kierto ja jatkohyödyntäminen. Biotalous merkittävimmät virrat ja lisäarvopotentiaali liittyvät metsätalouden ja ruokaketjun toimintoihin.

Vuonna 2023 seudullinen kiertotaloustoimijoiden verkosto laajeni maakunnalliseksi verkostoksi. Verkoston tarkoitus on tiivistää yhteistyötä samalla kentällä toimivien tahojen kanssa, jakaa ajankohtaista tietoa, joukkoistaa haasteita sekä toimia luontevana paikkana uusien yhteistyömahdollisuuksien löytämiseksi ja niiden synnyttämiseksi.

Biotalous osalta metsäenergian käyttöaste maakunnassa on korkea ja raaka-ainetta tuodaan myös maakunnan ulkopuolelta. Pro Agria on toteuttanut aiheeseen liittyvää aktiivista neuvontaa ja koulutusta. Kunnat ovat siirtymässä uusiutuvan energian käyttöön.

Kaavoituksen osalta järjestettiin useita tilaisuuksia ja edistettiin sidosryhmien välistä vuoropuhelua. Noin 5000 hehtaarin alueelle Varsinais-Suomessa on tulossa aurinkovoimaloita, suurin osa metsä- ja peltoalueille, mikä on omaleimaista Varsinais-Suomelle.

Turun Tiedepuistolle (alue Turun yliopistokampukselta Kupittaaan työpaikkakeskittymään ja Itäharjulle) laadittiin kiertotalouden tiekartta. Tiedepuisto on kärkihanke, jonka avulla tavoitellaan alueen kehittymistä kansainvälisesti kiinnostavana ja rohkean kokeilevana osaamiskeskittymänä. Tiedepuiston kehittämisen tavoitteeksi on asetettu, että alue on kaupungin energiatehokkain rakennettu alue, jonka kehittämisessä painottuvat laadukkaan perusrakennuksen lisäksi älykkään ja kestäväen kaupungin ratkaisut ja teknologiat.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. MYR-ilmastovastuujaosto, MYR-maaseutujaosto ja metsäohjelman toimeenpanoryhmä.

5. Rakennetaan hiilineutraalia energiajärjestelmää Varsinais-Suomen ilmastotiekartan mukaisesti.

Päätös uusiutuvan energian tuotantoon siirtymisestä on jo merkittävältä osin tehty Varsinais-Suomen suurissa, pääosin lämpöä tuottavissa energialaitoksissamme. Maakunnan energiantuotannon määrää voidaan lisätä merkittävästi tuuli-, aurinko- ja bioenergian sekä muiden uusiutuvien energiajakeiden tuotannon osalta. Ilmastotiekartan [valmisteluvaiheen aikana] toimenpiteissä on nostettu esiin mahdollisuuksina muun muassa energiatehokkuuden lisääminen ja öljylämmityksestä luopuminen, aurinkoenergian tuotannon luvituksen sujuvoittamisen sekä kuntien tukeminen tuulivoimatuotannon alueiden käyttöönotossa.

Vuonna 2023 julkaistiin kokonaisuudessaan Varsinais-Suomen ilmastotiekartta 2030, kun maankäyttösektorin muutostavoitteet ja toimenpiteet sisältävä osa – maankäytön suunnittelu, metsät ja muu viherrakenne – valmistui.

Varsinais-Suomen liitto käynnisti taustaselvityksen kestäväen energiahuollon tulevaisuudesta, tilatarpeista ja sijoittumisesta Varsinais-Suomessa maakuntakaavoitukseen. Työ aloitettiin teollisen aurinkovoiman sijoittumisen kysymyksistä syksyllä 2023. Prosessin toisessa osassa tutkitaan maatuulivoimaa ja kolmannessa muita nousevia fossiilittomia energiamuotoja (ympäristölämpö, vety ja pienydinvoima) sekä energiajärjestelmän kokonaisuutta, mukaan lukien siirtoyhteydet, varastoiminen, järjestelmäintegraatio ja kysyntäjousto.

Maakunnassa käynnistyi useita tavoitetta tukevia hankkeita, kuten Valonian vetämä TEMU – taloyhtiöiden aurinkosähköpilotointi (EAKR) sekä Turun ammattikorkeakoulun vetämä ULLEVI – Uutta liiketoimintaa lämpöenergian varastoinnista (EAKR).

Vuonna 2023 tehtiin myös erillisselvitys vihreän siirtymän laitosten sijoittumismahdollisuuksista Turkuun, Raisioon tai Kaarinaan (Gaia ja Sweco). Selvityksen tavoitteena oli tunnistaa kaupunkien kannalta olennaiset vihreän siirtymän tekniikat sekä keskeiset energian tuotanto- ja varastointiteknologiat, niiden vaaraetäisyydet ja maankäyttötarpeet. Business Turun Clean-ryhmä tutkii näitä kysymyksiä jatkuvana työnä omalla toiminta-alueellaan.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. MYR-ilmastovastuujaosto, MYR-maaseutujaosto ja metsäohjelman toimeenpanoryhmä.

Esimerkkejä toiminnasta!

Ilmastotyö maakunnassa etenee aktiivisesti. Varsinais-Suomessa oli vuoden 2023 lopussa **20 aktiivista ilmastokuntaa**. Maakuntaan valmistui 5 uutta ilmastosuunnitelmaa (Aura, Loimaa, Marttila, Parainen ja Raisio) ja 2 uutta kuntaa (Masku ja Paimio) liittyi Kuntien energiatehokkuussopimukseen (nyt yhteensä 11). Ilmastosuunnitelmien laatimisprosessi on tärkeä mahdollisuus vuorovaikutukseen asukkaiden, yritysten ja yhdistysten kanssa, kun yhdessä määritellään kunnissa tarvittavia toimenpiteitä. Vaikka jokaisen kunnan ilmastosuunnitelma on erillinen, ne kaikki tukevat maakunnallisen ilmastotiekartan toteuttamista. Valonian koolle kutsumana aktiiviset ilmastokunnat jakavat kokemuksia ja käytäntöjä sekä perehtyvät esimerkiksi rahoitusmahdollisuuksiin tai seurantaan.

6. Tehdään Varsinais-Suomesta maatalouden kestävien ratkaisujen pilotointialue: lisätään vaikuttavimpien viljelymenetelmien käyttöä ja kokeillaan ennakkoluulottomasti uusia ratkaisuja.

Varsinais-Suomi on Suomen ruoka-aitta ja merkittävä ruoantuottaja. Kestävä ja kannattava alkutuotanto on tärkeä huoltovarmuustekijä, jonka jatkuvuuteen ja vakaaseen toimintaympäristöön tulee panostaa. Kestävästi tuotettu ruoka on myös vahva erottautumistekijä kansainvälisillä markkinoilla. Käynnissä on useita toimia, joilla maataloudesta tulevaa ravinnevalumaa pyritään pienentämään. Koska Saaristomereen päätyvästä kuormituksesta kuitenkin yhä noin 70–80 prosenttia on peräisin maataloudesta, on sieltä löydettävissä suurimmat muutoksen mahdollisuudet.

Vuoden 2023 maaliskuussa ProAgria Länsi-Suomen, MTK-Varsinais-Suomen ja Valonian Tieto käyttöön – hiili peltoon -yhteishankkeen (maa- ja metsätalousministeriön rahoitus) pienryhmäneuvonnan kolmas Hiilipelto-ryhmä aloitti toimintansa. Hankkeessa järjestettiin viljelijöille suunnattuja tilaisuuksia ja viestintää: muun muassa pellonpiennarpäivät, seminaareja ja podcasteja.

Ammattiopisto Livia oli mukana useissa toimenpidettä tukevilla hankkeissa, kuten Maaneuvos -hankkeessa (maa- ja metsätalousministeriön rahoittama), jossa pilotoidaan maan kasvukunnan koulutusta nykyisille ja tuleville asiantuntijoille yhdessä Livian, Seinäjoen ammattikorkeakoulun, Baltic Sea Action Groupin ja Luonnonvarakeskuksen voimin. Koulutuskokonaisuus viedään Livian opinto-ohjelmaan.

Varsinais-Suomen ELY-keskuksen toimesta valmistui suunnitelma Varsinais-Suomen maaseudun alueelliseen kehittämiseen vuosille 2023–2027. Suunnitelman kärkiteemat ovat alkutuotanto, ruokaketju, maaseutu- ja saaristomatkailu, maaseudun monipuolinen yrittäjäyys, ja asuminen ja hyvä elämä maaseudulla.

Hiilipelto-hankkeen (maa- ja metsätalousministeriö) toimeksiannosta valmistui opinnäytetyö otsikolla "Hiilensidonnain toimenpiteet viljelyssä ja niiden kartoitus varsinaissuomalaisilla tiloilla" (Helena Laiholahi, 2023).

Saaristomeri-ohjelmatyö jatkui. Muun muassa Varsinais-Suomen liiton, Varsinais-Suomen ELY-keskuksen ja Turun kaupungin yhteistyöllä tehtiin vahvaa edunvalvontatyötä Saaristomeren tilaan vaikuttavien teemojen esille nostamiseksi. Varsinais-Suomen päätavoitteet saatiinkin Petteri Orpon hallitusohjelmaan, kun ohjelmassa muun muassa luvattiin aloittaa Saaristomeren ravinnekuormituksen vähentäminen. Saaristomeri-ohjelman tavoitteena on vähentää Saaristomeren valuma-alueen ravinnekuormitusta kestäväälle tasolle vuoteen 2027 mennessä.

Myös RESIST-hankkeen (Horisontti-ohjelma) työ jatkui. Hankkeen tavoite on maa- ja metsätalouden vesienhallinnan kehittäminen pilottikohteissa ja hyvien käytänteiden levittäminen liittyen ilmatorstien hallintaan. Varsinais-Suomessa pilottikohteena on Liedon Savijoen valuma-alue. Työsuunnitelma alueelle on tehty ja suunnittelu-työ aloitettu. Alueelle tehtiin kaksi maastoretkeä hanketoimijoiden kesken vuonna 2023.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. MYR-ilmastovastuujaosto, MYR-maaseutujaosto, ruokakehittäjien foorumi, vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmä ja vesistökuunnostusverkosto.

7. Tuotetaan avoin Saaristomeren ja sen valuma-alueen seuranta- ja monitorointijärjestelmä, joka hyödyntää ravinnevaluma- ja ravinnekuormitustietoja.

Saaristomeren on Itämeren huonokuntoisimpia merialueita ja sen valuma-alue Itämeren suojelukomission pahimpien kuormittajien listalla. Ravinteiden liikkumisen kokonaisketjun hallinta tarvitsee koottua tietoa muun muassa maaperästä, maaperän ravinnetasosta, muokkaus- ja lannoitustekniikoista, viljelytavoista, ravinnepitoisuuksista, vesitaloudesta ja muista ravinteiden kiertoon vaikuttavista tekijöistä. Erityisesti hajakuormituksen seuranta tulisi tehostaa sekä valuma-alueella että saaristossa. Laajan ja kattavan tutkimustiedon avulla voidaan suunnitella ja ohjata parhaat käytännön menetelmät ravinteiden hallintaan.

Vuonna 2023 Lounais-Suomen alueellinen tietopalvelu Lounaistieto toteutti Saaristomeren seurantajärjestelmä-hankkeen (alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukeminen -rahoitus), jonka lopputuloksena laadittiin ehdotus seurantajärjestelmän toteutustavasta. Toimenpide etenee avoimen tiedon verkoston osalta suunnitellusti, mutta varsinaisen seurantajärjestelmän toteutus vaatii kuitenkin vastuutahon löytämisen ja rahoituksen varmistamisen.

Muutoin Saaristomeren tilan seuranta toteutettiin useissa eri prosesseissa. Ympäristöhallinto kehitti asiantuntijoiden Pisara-tietojärjestelmää vesien- ja merenhoidon tueksi. Tarve on edelleen kehittää ja arvioida, miten esimerkiksi valuma-alueiden toimenpiteiden (ja niiden rahoitusten) vaikutuksia voidaan jatkossa seurata nykyistä tarkemmin ja selvemmin.

Liedon Savijoen alueella käynnistyi Maanparannusaineiden yhteiskäytön mahdollisuudet – kiertotaloutta ja maanhoitoa, AIN3 -hanke (ympäristöministeriö), jonka avulla testataan käytännössä rakennekalkin, kipsin ja maanparannuskuidun käytön vaikutuksia maaperään, satoon ja aineiden yhteisvaikutusta valumavesien laatuun. Hanketta johtaa Luonnonvarakeskus ja sitä ovat mukana toteuttamassa Varsinais-Suomen ELY-keskus ja Suomen ympäristökeskus.

Myös Varsinais-Suomen ELY-keskuksen kipsihankkeen (NextGenerationEU) toteutus jatkui, ja jatkuu vuoteen 2025 saakka. Hankkeen tarkoitus on kipsikäsitteilyn avulla vähentää merkittävästi pintamaan eroosiota sekä fosforin ja hiilen huuhtoutumista pelloilta. Levitysala vuonna 2023 oli 2300 hehtaaria.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. avoimen tiedon verkosto, MYR-maaseutujaosto, vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmä ja vesistökuunnostusverkosto.

8. Tehdään varsinaissuomalaisesta ympäristövastuullisesti tuotetusta ruoasta vahva brändi.

*Ruokaketjulla on Varsinais-Suomessa merkittävä rooli monella tapaa: se on suuri työllistäjä, matkailun vetovoi-
matekijä sekä uusien innovaatioiden synnyttäjä. Maakunnassamme on lukumäärällisesti kaikkein eniten jalostavia elintarvikeyrityksiä Suomessa sekä laaja-alaisin osaaminen eri kasvilajien viljelyyn. Ruokaketjulla on monenlaisia ympäristövaikutuksia, mutta myös ratkaisun mahdollisuuksia. Ilmastokriisi ja luonnon monimuotoisuuden heik-
neminen vaativat toimia globaalin ruokajärjestelmän uudistamiseksi ja paikallisesti sopeutumiskyvyn vahvistami-
seksi.*

Vuonna 2023 Turussa järjestettiin laajassa yhteistyössä merkittävä ja kilpailtu Michelin-tähtien julkistamistilaisuus. Michelin-tähdet ovat Michelinin vuosittain julkaiseman hotelli- ja ravintolaoppaan, Guide Michelinin käyttämä luokitus maailman parhaille ravintoloille ja niiden keittiömestareille. Turku on ensimmäinen suomalainen kaupunki, joka on saanut isännöidä tätä maailman kuuluisinta ruokatapahtumaa.

Monialainen Ruokakaupunki Turku -kehittämisohjelma valmistui vuoden aikana. Ohjelman valmisteluun osallistui laajasti toimijoita koko varsinaissuomalaisen ruokaketjun eri osista. Kehittämisohjelmassa muotoiltu visio on olla syötävän kaunis kulttuurikaupunki.

Vuoden aikana Varsinais-Suomessa oli käynnissä useita maa- ja metsätalousministeriön Hiilestä kiinni -ohjelman hankkeita. Esimerkkinä näistä voidaan mainita alkutuottajiin kohdentuva Valonian, MTK-Varsinais-Suomen ja Pro Agria Länsi-Suomen Hiilipelto -hanke, sekä Luonnonvarakeskuksen, MML Paikkatietokeskus FGI:n, Pro Agrian ja Turun yliopiston Future crops 2.0-hankkeen toimenpiteet erityisesti ammattikeittiösektorilla.

Kotimaisten kasviproteiinin hiilijalanjäljen osalta vuoden aikana toteutettiin esimerkkilaskelmia. Kotimaisten kasviproteiinikasvien viljelyä ja jalosteiden valmistelua edistettiin muun muassa maaseudun kehittämisohjelman rahoittamissa Turun yliopiston vetämässä Hiililounas- ja Pyhäjärvi-instituutin vetämässä Voimaversot-hankkeissa, sekä Luonnonvarakeskuksen vetämässä Future Crops 2.0-hankkeessa (maa- ja metsätalousministeriö). Kasviproteiinien viljelyala maakunnassa on lisääntynyt, mutta jatkojalostukseen tulee edelleen panostaa.

Tuottajien ja jalostajien kesken pilotoitiin paikallisesti tuotetun ruoan imagon ja tunnettuuden edistämistä, reseptiikkaa ja kuluttajahyväksyntää alueen testialustoilla (toimijoina muun muassa Luonnonvarakeskus, Turun yliopiston Flavoria ja Raseko).

Yritysten osaamista kestävä kehityksen teemoissa tuettiin monin tavoin. Uuden CAP:n (Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan, Common Agricultural Policy) voimaan astuttua vuonna 2023 maatilojen aurinkopaneeli-investoinnit kasvoivat selkeästi Varsinais-Suomessa (maatilojen investointituet). Julkisen sektorin ruokapalvelutoimijoille järjestettiin tutustumisretkiä maatiloille ja elintarvikealan yrityksiin.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. MYR-maaseutujaosto, ruokakehittäjien foorumi, metsäohjelman toimeenpanoryhmä.

Esimerkkejä toiminnasta!

Uusia ympäristövastuullisia ruokaratkaisuja kehitetään maakunnassa. Turun yliopiston ja Luonnonvarakeskuksen **Hiililounas-hankkeessa** (maaseuturahoytus) laskettiin vuoden aikana kotimaisten kasviproteiinien hiilijalanjälkeä, kehitettiin ilmastoystävällisiä lounasreseptejä ja laadittiin ammattikeittiöille *Parempia proteiineja lautaselle* -opasta (julkaisu v. 2024), jonka avulla on helppoa lähteä lisäämään ilmastoystävällistä lähiruokaa lounaslistoille. Yhteistyössä mukana olleiden yritysten kanssa tehtiin reseptejä, joissa käytettiin lähellä tuotettuja kasviproteiineja: erityisesti härkäpapua, hernettä ja hampppua. Uusien reseptien mukaan tehtyjä hiililounaita tarjottiin hankkeen aikana Turussa, Raisiossa, Vaasassa, Porvoossa ja Nokialla – yhdeksässä eri ravintolassa.

9. Lisätään maatalouden virtojen hyödyntämistä biolaitoksissa, lannan prosessointia, sekä edistetään sekoitevelvoitteen käyttöönottoa.

Maatalouden materiaalivirtojen hyödyntämisellä on suuri potentiaali niin ravinteiden käytön kuin energiantuotannon saralla. Erityisesti maatalouden lantaa on maantieteellisesti Varsinais-Suomessa paikoin liikaa, jolloin ympäristöllisesti kestäväntä on sen prosessointi ja hyödyntäminen alueilla, joilla siitä on vajausta. Materiaalivirtojen hyödyntämisellä voidaan saavuttaa uusia elinkeinoja maaseuduille sekä parantaa maatalouden toimijoiden kannattavuutta ja energiaomavaraisuutta. Sekoitevelvoitteen määrän kasvattaminen lisää kysyntää ja kannattavuutta liikennekäyttöön soveltuvien polttoaineiden tuotannolle. Biokaasun tuotannon, ravinnekierron edistämisen ja energiaomavaraisuuden osalta maakunnasta löytyy jo hyviä esimerkkejä Vakka-Suomen alueelta.

Vuonna 2023 maakunnassa valmisteltiin biomassan käsittelyyn liittyviä investointeja: biokaasulaitoksia Pöytyälle ja Saloon sekä CH Bioforcen biomassan käsittelylaitosta Raisioon.

Saaristomeriohjelman toimeenpanoa jatkettiin vahvistetuin resurssein. Myös Varsinais-Suomen ELY-keskuksen vetämän kipsihankkeen (NextGenerationEU) toteutus jatkui, ja jatkuu vuoteen 2025 saakka. Hankkeen tarkoitus on kipsikäsitteilyn avulla vähentää merkittävästi pintamaan eroosiota sekä fosforin ja hiilen huuhtoutumista pelloilta. Tavoitteista oli vuoden loppuun mennessä saavutettu noin 50 %.

Viljelykiertoon ja talviaikaiseen kasvipeitteisyyteen liittyvä neuvontatarve kasvoi 20 % kun siitä tuli CAP27-maaloustukien ehto.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. MYR-ilmastovastuujasto ja MYR-maaseutujaosto.

10. Tehdään Varsinais-Suomesta monipaikkaisuuden edelläkävijä, jossa on myös saaristossa ja maaseuduilla hyvä digitaalisten ja liikkumisen yhteyksien saatavuus.

Monipaikkaisuudella tarkoitetaan perinteisesti sitä, että ihmiset asuvat ja toimivat useassa eri paikassa. Varsinais-Suomessa tähän liittyvä mökkiläisyys, sittemmin "kakkosasuminen", on aina ollut tyypillistä. Monipaikkaisuus on kuitenkin perinteisen mökkeilyn lisäksi myös sitä, että ihmiset eivät pelkästään vietä aikaa vapaa-ajanasunnoillaan vaan myös toimivat aktiivisesti siellä ja sieltä käsin; monipaikkaiset ihmiset tekevät työtä etäyhteyksien kautta, he osallistuvat aktiivisesti "kakkoskuntansa" toimintaan, käyttävät sen julkisia palveluita, vaikuttavat siellä paikallisesti sekä osallistuvat erilaisiin aktiviteetteihin, esimerkiksi kulttuurieroihin. Monipaikkaisuudella on keskeinen merkitys Varsinais-Suomen kehitykselle ja positiivisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä kaupunki- ja maaseutualueiden välillä.

Vuonna 2023 maaseuturahoituksesta oli myönnetty tukea noin 20 laajakaistainvestoinnille, joiden kokonaiskustannukset olivat noin 3,7 miljoonaa euroa. Hyvät tietoliikenneyhteydet ovat edellytys työn tekemiselle monipaikkaisesti.

Erilaisten uusio- ja yhteiskäyttötilojen hyödyntämistä etätyötiloina edistettiin esimerkiksi Loimaan Hubi-toiminnalla (yhteisöllinen tila, jota Novida hallinnoi), Uudenkaupungin Messitilassa (yhteisötila), sekä Kemionsaarella kokeilemalla vapaa-ajanasuntojen uudenlaista käyttöä. Lisäksi Paraisten saarilla toteutettiin kokeilu etätyötiloista. Maakunnan kestävä saavutettavuutta edistettiin useilla selvityksillä, joiden aiheina oli muun muassa alueellisen junaliikenteen organisoituminen, asemapaikkojen kehittämissuunnittelu, ja joukkoliikenteen solmuvisio. Sauvossa toteutettiin kiinteän laajakaistahankkeen kilpailutus.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. liikennejärjestelmätöryhmä, MYR-maaseutujaosto, alueidenkäytön yhteistyöryhmä.

11. Kehitetään maakunnan laajuinen joukkoliikennejärjestelmä, joka muodostuu seudullisista ratkaisuista ja eri liikennemuotojen solmupisteistä.

Maakunnallisen paikallisjunaliikenteen käynnistäminen niin, että se vastaa kuntien kehittämisen ja liikkumisen tarpeita, antaa hyvän alustan ja mahdollistaa kestäviin liikkumismuotoihin tukeutuvien matkaketjujen kehittämistyön. Varsinais-Suomen rataverkkoa hyödyntävän paikallisjunaliikenteen toiminnan elvyttäminen edellyttää radan varren solmupisteiden kehittämistä siten, että niiden ympäristöt tukevat joukkoliikenneyhteensopivia kulkutapoja, kuten kävelyä ja pyöräilyä, ja seudullisia joukkoliikennejärjestelmiä muuallakin kuin Turun seudulla.

Vuonna 2023 toteutettiin useita selvityksiä, joiden aiheina olivat muun muassa alueellisen junaliikenteen organisoituminen (osa Scale Up-hanketta, Horisontti-rahoitus, Varsinais-Suomesta mukana Varsinais-Suomen liitto, Turun ammattikorkeakoulu ja Vinka Oy), liikennöinnin kustannukset ja kustannusten jako, asemapaikkojen kehittämissuunnittelu sekä saariston rengastien jalankulun ja pyöräliikenteen kehittäminen. Turun MAL-kaupunkiseudulle laadittiin joukkoliikenteen solmuvisio. Loimaalla toteutettiin kaupunkipyöräkokeilu (osa Scale Up-hanketta).

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. liikennejärjestelmätyön seurantaryhmä, MYR-ilmastovastuujaosto.

12. Edistetään ja kokeillaan uusia kestäviä liikkumisen tapoja ja logistiikan ratkaisuja.

Liikenteen päästöjen puolittamiseksi pitää ottaa käyttöön jo olemassa olevat ratkaisut ja kokeilla rohkeasti myös uusia innovaatioita ja trendejä, kuten sähköisen liikkumisen edistämistä ja biokaasun käytön mahdollisuuksia. Päästöjä vähentävillä ratkaisuilla vaikutetaan usein myös liikennenympäristön turvallisuuteen, miellyttävyyteen ja sujuvuuteen. Kuljetusten päästöihin voidaan vaikuttaa paitsi siirtymällä vähäpäästöisempiin käyttövoimiin, myös optimoimalla kuljetusreitit ja parantamalla logistiikkapalveluita ja niiden oikea-aikaisuutta digitaalisten ratkaisujen avulla.

Vuoden 2023 kesällä toteutettiin Salon Paikku -paikallisliikenteen kampanja. Kampanja tarjosi maksuttomia paikallisliikenteen kokeilujaksoja tavoitteena lisätä joukkoliikenteen houkuttelevuutta ja rohkaista ihmisiä valitsemaan yksityisautoilun sijaan kestävämpiä tapoja liikkua. Loimaalla toteutettiin kaupunkipyöräkokeilu yhteensä 20 kaupunkipyörän voimin. Työsuhdepolkupyöräetua otettiin käyttöön monissa kunnissa, ja alkuvuonna aiheesta järjestettiin webinaari kunnille ja yrityksille.

Alueen yksityisteiden kuntoa kehitettiin osana huoltovarmuuden turvaamista muun muassa Metsäkeskuksen ja Pro Agrian Lounais-Suomen yksityistieverkko huoltovarmuuden varmistajana -hankkeen keinoin (maaseuturahasto).

Vuoden 2023 alussa Saaristomeren maantielauttaliikenteessä välillä Parainen-Nauvo aloitti hybridilautta Altera. Alteran energialähteinä ovat ensisijaisesti maasähköllä ladattavat akut, joita ladataan aina kun alus tulee rantaan.

Vuoden aikana toteutettiin myös alueellisen junaliikenteen selvityksiä, saariston rengastien jalankulun ja pyöräliikenteen kehittämisselvityksiä sekä tehtiin pyöräliikenteen seudullisen pääväylien tavoiteverkko -suunnitelma. Loimaalla toteutettiin kaupunkipyöräkokeilu ja Uudessakaupungissa aloitettiin kutsuliikenteen tilauspalvelun kehittäminen osana Scale Up-hanketta (Horisontti-rahoitus, Varsinais-Suomesta mukana Varsinais-Suomen liitto, Turun ammattikorkeakoulu ja Vinka Oy). Valmisteilla olevan Turun kaupunkiseudun MAL-sopimuksen vuosien 2024–2027 kestävästi liikkumisen edistämistoimenpiteet päivitettiin.

Toimenpiteiden toteutuksessa mukana mm. liikennejärjestelmätyön seurantaryhmä, MYR-ilmastovastuujaosto, metsäohjelman toimeenpanoryhmä.

13. Huolehditaan, että maakunnassa ja maakunnasta liikkuminen on sujuvaa.

Sujuvan liikkumisen turvaamiseksi on tärkeää varmistaa tie- ja katuverkon kunto, sekä muun muassa Tunnin junan rakentamisrahoitus, paikallisjunaliikenteen käynnistäminen sekä lentokentän ja satamien toiminta. Varsinais-Suomen monipuolinen elinkeinorakenne tarvitsee sujuvaa tavara- ja henkilöliikennettä niin maakunnan sisällä kuin kansallisesti ja kansainvälisestikin. Tieverkko edellyttää kunnossapitoa ja nykyisen liikennejärjestelmän pullonkaulat sekä liikennemäärien kasvu sen kehittämistä.

Vuonna 2023 toteutettiin useita selvityksiä, joiden aiheina olivat muun muassa alueellisen junaliikenteen organisoituminen, liikennöinnin kustannukset ja kustannusten jako, asemapaikkojen kehittämissuunnittelu sekä saariston rengastien jalankulun ja pyöräliikenteen kehittämisselvitys. Turun MAL-kaupunkiseudulle laadittiin joukkoliikenteen solmuvisio ja pyöräliikenteen seudullisen pääväylien tavoiteverkko -suunnitelmat. Etelä-Suomen maakuntien liittojen yhteistä liikennestrategia päivitettiin.

Toimenpiteiden toteutuksessa mukana mm. liikennejärjestelmätyön seurantaryhmä, alueidenkäytön yhteistyöryhmä.

14. Parannetaan pyöräliikenteen yhteyksiä ja edellytyksiä koko maakunnassa.

Pyöräilyn edistäminen vastaa moniin yhteiskunnan haasteisiin: pyöräily on kestävä liikkumisen muoto, sen valitseminen vähentää päästöjä ja lisää mahdollisuuksia arkiliikuntaan, se on hyvä lasten ja nuorten liikkumisen muoto ja toimii myös liikennekasvatuksen työkaluna. Kun yhteydet ovat sujuvia, pyöräily valitaan kulkumuodoksi yhä useammin ja ympäri vuoden. Sähköpyöräily ja tavarapyörät yleistyvät, ja niistä voi tulla varteenotettava vaihtoehto autolle. Muutos vaatii kuitenkin panostuksia infrastruktuuriin.

Vuonna 2023 valmistui kolme uutta kävelyn ja pyöräliikenteen kehittämisohjelmaa varsinaissuomalaisissa kunnissa: Kaarinassa, Raisiossa ja Naantalissa. Uusia pyöräliikenteen ratkaisuja toteutettiin kuntien katuverkostossa.

Vuoden aikana työstettiin saariston rengastien jalankulun ja pyöräliikenteen kehittämisselvitystä ja pyöräliikenteen seudullisen pääväylien tavoiteverkko -suunnitelmaa. ScaleUp-hankkeessa (Horisontti-rahoitus, Varsinais-Suomesta mukana Varsinais-Suomen liitto, Turun ammattikorkeakoulu ja Vinka Oy) toteutettiin Loimaan kaupunkipyöräkokeilu. Valmisteilla olevan Turun kaupunkiseudun MAL-sopimuksen vuosien 2024–27 pyöräilyn edistämistoimenpiteet päivitettiin.

Toimenpiteiden toteutuksessa mukana mm. liikennejärjestelmätyön seurantaryhmä, MYR-ilmastovastuujaosto, alueidenkäytön yhteistyöryhmä.

2. Jokaiselle hyvinvoinnin mahdollisuuksia tarjoava yhteisöllinen maakunta

Suomalainen väestö vanhenee, kun elinikä pitenee ja syntyvyys on alhainen. Kun maahanmuuton seurauksena väestö tulee heterogeenisemmäksi, tapahtuu samanaikaisesti useita muutoksia: väestö ikääntyy ja monimuotoistuu, ja eri väestöryhmien tarpeet muuttuvat. Uudet tavat tehdä töitä ja elää – vaikkapa monipaikkaisesti – luovat edellytyksiä muutokselle.

Varsinais-Suomen vision mukaan maakunta on vuonna 2040 jokaiselle hyvinvoinnin mahdollisuuksia tarjoava yhteisöllinen maakunta. Maakunnassa panostetaan syrjäytymiskehityksen ja yksinäisyyden vähentämiseen. Avoin asenneilmapiiri vahvistaa turvallisuutta. Yhteisöllinen ja monikulttuurinen yhteiskunta ammentaa osallisuudesta, taiteesta, kulttuurista ja ympäristöstä hyvinvointia, ja hyvinvoinnista elinvoimaa. Varsinais-Suomessa kukin pystyy osallistumaan sekä koulutukseen että työelämään, kykyjensä mukaan, yhdenvertaisesti. Nämä tekijät houkuttelevat ihmisiä ja yrityksiä tulemaan ja jäämään Varsinais-Suomeen.

15. Tunnistetaan uusia yhteistyön, rahoituksen ja viestinnän keinoja, joilla voidaan vahvistaa maakunnan toimijoiden työtä heikommassa asemassa olevien väestöryhmien ja esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Heikommassa asemassa olevat väestöryhmät ovat ryhmiä, joiden on erilaisista syistä vaikea saada ääntään kuuluksi, osallistua tai vaikuttaa maakunnan toimintaan. Syyt voivat liittyä esimerkiksi kieleen, henkiseen tai fyysiseen toimintakykyyn, tai vaikkapa kulttuurisiin tekijöihin. Muutoksen täytyy lähteä tarvelähtöisesti liikkeelle niin, että kunkin ryhmän erityiset tarpeet tunnustetaan yhdessä ryhmän edustajien kanssa. Syrjäytymisellä puolestaan tarkoitetaan yhteisöllisen toiminnan ulkopuolelle jäämistä ja yhteiskunnallista huono-osaisuutta. Usein syrjäytymiseen liittyy myös sosiaalista, taloudellista ja terveydellistä osattomuutta ja eriarvoisuutta. Kaikessa julkisessa palvelussa tulee erityisesti panostaa ihmisten kohtaamiseen. Näin voidaan välttää sellaista syrjäytymistä, joka johtuu yhteiskunnan sulkeutumisesta, ihmisten elinpiirin kaventumisesta ja siitä seuraavasta yksinäisyydestä.

Vuonna 2023 syrjäytymisen vastainen työ oli monien varsinaissuomalaisten järjestöjen toiminnan ytimessä. Digi-osaamisen tukemisesta ja digitaitojen opetuksesta on tullut osa järjestöjen perustoimintaa.

Tukenasi ry:n Toimijuutta tukemassa -hankkeessa (AKKE-rahoitus) kehitetään ja tuetaan yhteistyömallien syntymistä julkisen sektorin ja järjestöjen välille muun muassa syrjäytymisen ja yksinäisyyden ehkäisemiseksi maakunnassa.

Hyvinvointialueen ja kuntien rajapinnoissa toimiminen vaatii vielä järjestöiltä oma-aloitteisuutta ja aktiivisuutta. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämistä vastuu siirtyi kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille 1.1.2023.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. MYR-järjestöjaosto.

16. Rakennetaan tehokasta kotouttamistoimintaa: otetaan maahanmuuttajat osaksi yhteiskunnan toimintaa ja tuetaan opiskelua ja työllistymistä.

Maakunnan väestönkasvu perustuu suurimmalta osin vieraskielisten määrän kasvuun. Maahanmuutto ja kansainvälisyys ovat tärkeitä voimavaroja niin kansalaisyhteiskunnalle kuin elinkeinoelämällekkin. Tehokkaalla ja osallistavalla kotoutumisella maahanmuuttajien osaaminen ja potentiaali saadaan osaksi hyvinvoivaa Varsinais-Suomea.

Opastamisen ja osallistamisen lisäksi tulee tunnistaa osaaminen ja panostaa osaamisen kehittämiseen. Ensisijaisena tavoitteena on työllistymisen edellytysten parantaminen.

Vuonna 2023 maahanmuutto nousi Varsinais-Suomeen uuteen ennätykseensä. Määrät ovat olleet kasvussa kotoutumiskoulutuksessa ja omaehtoisessa koulutuksessa, jolloin henkilö opiskelee työttömyysetuudella ammatillisessa valtiosuusrahoituksella toteutettavassa työvoimakoulutuksessa (VOS) tai vapaan sivistystyön koulutuksessa. Työttömyyden kasvu oli valtakunnallisesti verrattuna vähäistä ja pitkäaikaistyöttömien määrä jopa laski.

Eräs maahanmuuton keskeisistä kysymyksistä vuonna 2023 oli ukrainalaisten pakolaisten kotikuntaoikeuden vahvistaminen ja siihen liittyvät teemat. Maahanmuuttokysymyksiin liittyen käytiin myös keskustelua vuoden 2025 alusta voimaan tulevan uuden maahanmuuttolain sisällöistä ja vaikutuksista. Uusi kotoutumislainsäädäntö täsmentää maahanmuuton edellytyksiä ja muun muassa lisää maahanmuuttajan omavastuita ja niin kutsuttua kannustinajattelua. Uusi lainsäädäntö vaikuttaa myös kuntien asemaan maahanmuuttajien ja pakolaisten vastaanottamisessa. Keskeisten toimijoiden roolit ovat muutoksessa. Kuntien ja hyvinvointialueiden sekä jatkossa TE2024-työllisyysneuvotteluiden välinen yhteistyö korostuu merkittävästi.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. MYR-koulutusjaosto.

17. Rakennetaan varsinaissuomalaisen osallisuuden toimintamalleja, jotka tukevat aktiivista kansalaisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Osallisuus tarkoittaa tunnetta, joka syntyy, kun ihminen kokee olevansa osa yhteisöä. Osallisuus ilmenee yhteisön jäsenten keskinäisenä arvostuksena, tasavertaisuutena ja luottamuksena siihen, että asioihin voi vaikuttaa. Osallisuus ei synny itsestään vaan vaatii yhteisiä toimintatapoja, avoimuutta ja tekoja. Onnistuminen osallisuuden vahvistamisessa tukee aktiivista kansalaisuutta, jossa yhdistyy vaikuttaminen ja yhteiseksi hyväksi toimiminen, mutta myös vastuun ottaminen ja osallistuminen yhteisten asioiden hoitoon. Aktiivisen kansalaisuuden edistäminen huomioi kaikkien väestöryhmien vahvuudet ja valjastaa ne käyttöönsä olivatpa ne innovatiivista osaamista, elämäkokemusta tai kansainvälistä näkemystä osana vapaaehtoistoimintaa, harrastuksia tai kunnan toimintaa.

Vuonna 2023 osallistava budjetointi lisääntyi yleisesti Varsinais-Suomessa ja otettiin käyttöön muun muassa Raiossa, Kaarinassa ja Paraisilla. Kuntien Hyte-työ (eli hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö) oli vuoden lopussa osin kehitysvaiheessa, samoin kuin hyvinvointialue-Varhan työ. Rajapinnat ovat vielä selkiytymättä, sillä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyi kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille 1.1.2023.

Maakunnan yhteistyöryhmän järjestöjaoston Osaaminen ja tulevaisuus -työryhmä järjesti syyskuussa Paraisilla keskustelutilaisuuden järjestöjen tulevaisuusosaamisesta ja tarpeista. Keskusteluja jatketaan muilla Varsinais-Suomen seutukunnilla. Niiden tarkoitus on vahvistaa järjestöjen tulevaisuusosaamista, kuulla viestejä kansalaisyhteiskunnasta ja rakentaa aitoa osallisuutta toimijatasojen kesken.

We make transition! -hanke (BSR Interreg) käynnistyi vuoden 2023 alussa ja aloitti toimenpiteet kestävyysmurroskeskustelun lisäämiseksi kansalaisyhteiskunnan ja kuntien yhteistyönä. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa kansalaisyhteiskunnan ja julkisen sektorin innovaatioyhteistyötä ja vauhdittaa Euroopan vihreää siirtymää paikallis- ja aluetasolla. Varsinais-Suomen osahanketta koordinoi Varsinais-Suomen liitto.

Nuorten yhteiskunnallista osallisuutta vahvistavaa Varsinais-Suomen vaikuttajakouluja jatkettiin Varsinais-Suomen liiton toimesta seitsemännellä vuosikursilla.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. MYR-järjestöjaosto.

18. Korostetaan väestön monikielisuuden vahvuuksia ja mahdollisuuksia palveluissa, matkailussa ja yritystoiminnassa.

Asukkaiden hyvinvointi syntyy siitä, että hyväksymme moninaisuuden. Haluamme, että Varsinais-Suomessa kaikilla on hyvä olla kielestä ja taustasta riippumatta. Maakunnan erityisvahvuus on kaksikielisyys ja ruotsinkielisyyden hyödyntäminen, mutta maakunnan luonne ja väestö huomioiden yhä enemmän myös laaja kansainvälisyys ja monikielisyys.

Toimenpiteen toteutus ei sellaisenaan ole vielä käynnistynyt kumppanuusverkostoissa, mutta moni varsinaissuomalainen toimija tekee jatkuvasti kansainvälistä työtä ja käy keskustelua eurooppalaisten kumppanien kanssa. Maakunnan monikielisyyttä ja sen toteutumista seurattiin muun muassa Varsinais-Suomen kielellisten palveluiden toimikunnassa, missä monipuolinen kielten osaamisen merkitys maakunnan kehittämisessä ja työvoiman saamisessa keskustelutti vuoden aikana. Varsinais-Suomen liiton viestinnän kielivalikoimaa pyrittiin ja pyritään mahdollisuuksien mukaan laajentamaan.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana -

19. Toteutetaan selvitys osallistavan ja ennakoivan maakunnallisen palveluverkkosuunnittelun tarpeista ja mahdollisuuksista.

Varsinais-Suomen kuntakenttä on monipuolinen ja rikas: kuntien koko ja vahvuudet vaihtelevat suuresti. Monet kunnat voisivat hyötyä erityisosaamista edellyttävillä aloilla kuntarajat ylittävistä palvelurakenteista. Tässä kohdin kunnan kaikki toiminnot nähdään palveluina, ei yksin perinteisesti palveluiksi luettavat toiminnot. Uudenlaisten yhteistyömallien avulla kunnille voidaan luoda mahdollisuus jakaa vastuita eri teemoissa ja kehittää keskinäistä osaamisen vaihdantaa palvelujen ja toiminnan laadusta tinkimättä sekä resurssitehokkuutta edistäen. Tärkeää on, että kunkin kunnan omat lähtökohdat ja toimintaympäristö huomioidaan malleja kehitettäessä.

Vuonna 2023 Lounaistieto jatkoi ylläpitämänsä palvelupistetietokannan hoitoa palvelimellaan. Tietokantaa voidaan hyödyntää toimenpiteen toteutuksessa. Tietokantaan teetettiin myös välttämättömiä korjaustoimenpiteitä.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. avoimen tiedon verkosto.

20. Varmistetaan kuntien ja kolmannen sektorin yhteistyöllä, että molempien tuottamat palvelut ovat vahvasti ja tunnustetusti osana kuntien palveluvalikoimaa.

Kunnan taloustilanne asettaa raamit sille, missä laajuudessa sen on itse mahdollista tuottaa palvelut, joita se tarjoaa kuntalaisilleen. Koska kunnan ei ole mahdollista tuottaa kaikkia tarvitsemiaan palveluita itse, sen tulee mahdollistaa muiden toimijoiden tuottamat palvelut osana kunnan palveluvalikoimaa. Olennaisessa roolissa palvelun tuottajina ovat kolmannen sektorin toimijat, eli erilaiset järjestöt ja yhdistykset. Yhteistyön vahvistamiseksi kehitetään erilaisia sopimus- ja kumppanuusmalleja ja -mallipohjia, jaetaan tietoa ja tuodaan toimijoita ja verkostoja yhteen.

Vuonna 2023 Kulttuuria kunnissa -verkoston toiminta vahvistui ja aktivoitui edelleen. Varsinais-Suomen liiton vetämän Varsinaista kulttuuria -hankkeen (opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitus) viimeisenä vuonna jaettiin osaamista ja kokemuksia kuntarajat ylittäen. Osana hanketta rekrytoitiin seututaiteilijoita kuntien välisessä yhteistyössä ja toteutettiin kulttuurikeikkoja kuntiin.

Välitila-mallia kokeiltiin ensimmäisen kerran vuoden aikana hyvin tuloksin. Välitilamalli on Turun kaupungin kulttuurin kärkihankkeen pilotoima toimintamalli, jossa tarjotaan tyhjiillään olevia tiloja maksutta määrääjäksi avoimen haun kautta valittujen toimijoiden käyttöön. Myös muissa kunnissa tarjottiin tiloja maksutta yhdistysten käyttöön (esimerkiksi Raisio ja Rusko).

Taiteen edistämiskeskuksesta alkoi alueellinen kehittämishanke Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa taiteilijoiden työskentelyedellytysten parantamiseksi.

Varsinais-Suomen liiton kulttuuritoimikunta ja MYR-järjestöjaosto järjestivät keväällä yhdessä vaikuttamisseminaarin, joka kokosi noin sata henkeä kuulemaan vaikuttamisen teemoista: miten vaikutamme toisiimme, keneen voimme vaikuttaa, ja miten tehdään pitkäjänteistä ja vahvaa vaikuttamistyötä. Lisäksi järjestöjaoston Julkisen sektorin yhteistyö -työryhmä alkoi työstää yhdistysohjelmatarun kuntien käyttöön.

Yhdistysfoorumeita, järjestöparlamentteja, aamukahveja ja erilaisia tilaisuuksia järjestettiin enenevästi varsinais-suomalaisissa kunnissa yhdessä järjestöjen ja yhdistysten kanssa. Kunnissa löytyykin nyt yhteyshenkilöt kolmannelle sektorille: työnsä aloittaneet järjestökoordinaattorit.

Lähellä.fi-, PTV- ja Tarmoa-alustoja otettiin vähitellen käyttöön vuoden aikana. Jatkuvasti kehittyvät tietoalustat toimivat osaamispankkeina, jolloin kuntien omia osaamispankkeja (alustoja) ei enää laajemmin tarvita.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. kulttuurifoorumi ja kulttuuritoimikunta, MYR- järjestöjaosto.

Esimerkkejä toiminnasta!

Vuoden 2023 aikana vahvistettiin **kuntien kulttuuriteemaista yhteistyötä**. Vuoden lopussa päättynyt Varsinais-Suomen ja Turun kaupungin Varsinaista kulttuuria -hanke (opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitus) tavoitti kaikki maakunnan kunnat, järjesti koulutuksia kulttuurialan toimijoille (6 työpajaa ja 18 etäjatkoa), tuotti alueille 6 seututaitelijaa erilaisin toimeksiannoin, ja toteutti Kulttuurikeikkoja kuntiin -ohjelman, joka tavoitti lähes 1700 kuntalaista. Hankkeen tuottamia uusia toimintamalleja otettiin ahkerasti käyttöön ja uudenlaisia kulttuurisisältöjä ostettiin kuntiin. Opit jäävät elämään arkisissa toimissa.

21. Varmistetaan mahdollisuus jatkuvaan oppimiseen.

Teknologian kehitys muuttaa työelämää ja osaajatarpeita. Monien ammattien ja työtehtävien sisällöt muuttuvat, osa työtehtävistä lakkaa olemasta, uusia töitä syntyy erityisesti korkeaa osaamista vaativille aloille ja suorittavan työn arvostusta tulee vahvistaa ja parantaa näihin tehtäviin liittyviä olosuhteita ja sisältöjä. Samanaikaisesti työn murros muuttaa työn tekemisen muotoja. Jatkuvasta oppimisesta puhuttaessa painopiste onkin muuttuvassa työelämässä ja sen synnyttämässä osaamistarpeissa sekä työuran aikaisessa oppimisessä. Jatkuvan oppimisen keskiössä on oppilaitosten työelämäyhteistyö kaikissa muodoissaan.

Vuonna 2023 jatkuvan oppimisen verkosto valmisteli Turun kaupungin vetämänä laajan teema-alueen kehittämiskokonaisuuden, johon haettiin rahoitusta Varsinais-Suomen liitolta (AKKE) ja Keski-Suomen ELY-keskukselta (ESR). Molemmat hankerahoitukset myönnettiin vuonna 2023. Hankkeissa kehitetään laajasti alan ekosysteemiä ja yhteistyötä maakunnassa ja vahvistetaan strategista lähestymistapaa jatkuvaan oppimiseen. Yhteistyöverkosto kattaa käytännössä koko maakunnan oppilaitosverkoston sekä keskeiset sidosryhmät. Jatkuvan oppimisen toimintakokonaisuus ja muun muassa Ennakointiakatemia tekevät läheistä yhteistyötä.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. ennakointiakatemia, kulttuurifoorumi ja kulttuuritoimikunta ja metsäohjelman toimeenpanoryhmä.

22. Vahvistetaan ja rakennetaan lisää suoria rekrytointikanavia ja työharjoittelumalleja oppilaitosten ja yritysten välille.

Vastavalmistuneiden työllistymisen tuki on kiinteä osa ammatillisen, ammattikorke- ja yliopistotasaisen koulutuksen perustoimintaa niin laadukkaan ja oikea-aikaisen ohjauksen kuin erilaisten työllistymisväylien muodossa. Käytännössä väyliä työelämään voidaan rakentaa kohtauttamalla paikallisia yrityksiä ja harjoittelu- tai lopputyöpaikkaa etsiviä korkeakouluopiskelijoita ja hyödyntämällä työelämän aitoja oppimisympäristöjä. Työelämässä oppiminen korostuu opintojen päättövaiheessa, jolloin opiskelija usein myös siirtyy oppisopimussuhteeseen varsinkin ammatillisella puolella ja vie tutkinnon sitä kautta loppuun. Työharjoittelumalleja ja rekrytointikanavia tulee kehittää eri puolilla Varsinais-Suomea, sillä tämä on erinomainen keino yritykselle varmistaa henkilön sitouttamisen työpaikkaan ja maakuntaan.

Vuonna 2023 oppilaitosten ja yritysten välinen yhteistyö rekrytointiprosessien kehittämiseksi eteni tasaisesti ja palveluprosesseja työstettiin kehittämishankkeissa. Hyviä esimerkkejä tarjosivat muun muassa korkeakoulujen Campus-toiminnot. Tärkeässä roolissa olivat myös rekrymessut ja tapahtumat, joihin osallistuttiin aktiivisesti. Toisella asteella toimi useita yrityspohjaisia rekrytointimalleja, muun muassa Taito Oy Turussa, NoviEdu Loimaalla ja EduSalu Salossa. Oppisopimusten määrä oli kasvussa ja tärkeä yritys yhteistyön muoto. Yliopistolla haasteena oli valmistuvien työllistyminen alueelle. Turun AMK:n valmistuvat työllistyivät valtaosin maakuntaan.

Suomen Metsäkeskuksen vetämä Tulevaisuuden osaajaksi metsäalalle -kehittämishanke (metsämiesten säätiö) oli käynnissä. Hankkeen tavoite on lisätä nuorten hakeutumista metsäala opintoihin ja töihin tuottamalla yläkoulu- ja lukioiden oppilaille ajantasaista tietoa metsäalan opiskelu- ja työmahdollisuuksista.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. ennakointiakatemiat ja metsäohjelman toimeenpanoryhmä.

23. Muodostetaan oppilaitosten ja yritysten yhteistyötä edistäviä ekosysteemejä.

Ekosysteemi on tietyn alan tai tavoitteen ympärille muodostunut, toisistaan riippuvien ja hyötyvien toimijoiden verkosto. Varsinais-Suomen yritykset ja elinkeinot tarvitsevat monipuolista osaamista, joten oppilaitosten ja yritysten yhteistyön kehittäminen on luontevaa ja tarpeellista. Ekosysteemiajattelun lähtökohtana on oppilaitosten palveluroolin kehittäminen eri puolilla maakuntaa.

Vuonna 2023 oppilaitosten ja yritysten yhteistyötä Varsinais-Suomessa edistävät ekosysteemit (kuten Teknologiakampus Turku, Terveyskampus Turku ja Kulttuurikampus Turku) toimivat aktiivisesti. Teknologiakampus Turku käynnisti vuoden 2023 alussa TKI-palvelun (2023–2027), jonka tavoitteena on lisätä Turun yliopiston, Åbo Akademin, Turun ammattikorkeakoulun ja Yrkeshögskolan Novian osaamisen hyödyntämistä etenkin alueen pk-yrityksissä.

Teknologiakampus Turun kehittämistyössä painotettiin myös virtuaalikampusmallien kehittämistä. Virtuaalikampus ei ole vain verkkoympäristö, vaan se yhdistää fyysisen, sosiaalisen ja virtuaalisen oppimisympäristön. Tämä tarkoittaa, että oppimistapahtuma ei ole erillinen prosessi, vaan osa kokonaisuutta. Kampus voi olla fyysinen tila, mutta myös sosiaalinen vuorovaikutus ja virtuaalinen oppimisympäristö. Tavoitteena on, että kaikki nämä osatekijät toimivat saumattomasti yhdessä. Tähän liittyviä toimia toteutettiin muun muassa Tech Turku Week -tapahtuman yhteydessä. Virtuaalikampuksista hyvä esimerkki on Futuristic Interactive Technology Competence Centre eli FIT Turku -osaamiskeskus.

Turun ammattikorkeakoulun Osaajia maakuntaan -hanke (AKKE-rahoitus) käynnistyi. Hankkeen tavoite on osaan työvoiman saatavuuden parantaminen Varsinais-Suomen seutukaupungeissa ja samalla alueen yritysten toimintaedellytysten ja kilpailukyvyyn edistäminen.

Turun ammattikorkeakoulun vetämä SafeSea testialusta -hanke (EAKR) käynnistyi maaliskuussa 2023. Hankkeessa koottiin älykkäitä meriturvallisuusratkaisuja tuottavien yritysten verkosto, joka tapasi useita kertoja vuoden aikana. Tavoitteena on lisätä yhteistyötä, tunnistaa yritysten tarpeita vauhdittaa tuotteiden pääsyä markkinoille

sekä edesauttaa kansainvälistymisessä. Osatoteuttajina hankkeessa ovat mukana Business Turku ja Yrkeshögskolan Novia.

Turkuun perustetut Kansallinen Lääkekehityskeskus ja Turun yliopiston tekoälykeskus tulevat vahvistamaan oppilaitosten ja yritysten välisiä yhteistyöverkostoja edelleen. Vuoden 2023 aikana Kansallisen lääkekehityskeskuksen rahoitus vahvistettiin, toimitusjohtaja valittiin, ja toiminta alkaa vuonna 2024. Korkeakoulujen laaja-alaiset yhteistyöverkostot luovat vahvan pohjan sekä olemassa olevien että uusien ekosysteemien kehittymiselle.

Business Turun yritysohjausryhmässä käynnistyi keskustelu naisten terveyteen liittyvään osaamisen ja tutkimuksen kehittämisestä maakunnassa laajassa yhteistyössä; teema on alueellinen vahvuus jo nyt ja sen ympärille voisi perustellusti kehittyä oma ekosysteeminsä.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. ennakointiakatemia, lääke- ja terveysteknologiaryhmä, merialan asiantuntijaryhmä, MYR-elinkeinojaosto ja metsäohjelman toimeenpanoryhmä.

24. Parannetaan kulttuurin monialaista saavutettavuutta ja tuetaan kuntien kykyä ja osaamista tuottaa, hankkia ja mahdollistaa kulttuuri- ja taidepalveluja.

Kulttuuri on kunnan peruspalvelu: kunnan lakisääteinen tehtävä on järjestää kulttuuritoimintaa, joko yksin tai yhteistyössä muiden kanssa. Kunnilla pitää olla riittävät resurssit kulttuuritoiminnan järjestämiselle. Kulttuurin ja luovien alojen verkostojen toimintaa sekä maakunnallista kulttuurin, luovien ja muiden alojen yhteistyötä tulee vahvistaa. On tärkeää mahdollistaa kuntalaisille lähellä tuotettu taide ja kulttuuri ja kannustaa näiden käyttämiseen. Näin parannetaan myös paikallisten taiteilijoiden työskentelyedellytyksiä ja säilytetään taiteen paikallinen omaleimaisuus. Kulttuuripalveluiden tulee myös olla saavutettavissa tasapuolisesti maakunnan eri alueilla, osana kaikenikäisten maakunnan asukkaiden arkea.

Vuonna 2023 taiteilijoita rekrytoitiin moniin hankkeisiin ja projekteihin maakunnassa: seututaiteilijoiden rekrytointi Varsinais-Suomen liiton vetämässä Varsinaista kulttuuria -hankkeessa (opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitus) jatkui, Naantalın kaupungin yhteisötaiteilija jatkoi työtään, ja Turun ammattikorkeakoulun vetämä Kuntakuvataiteilija-hanke (opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitus) oli edelleen käynnissä. Taiteilijoita rekrytoitiin Paraisille ja Nauvoon, ja Varhan Varsinais-Suomen Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystieteiden keskuksen Reppu-pilotissa työskenteli yhteisötaiteilija osana moniammatillista tiimiä.

Vuoden aikana perustettiin kirjastojen tapahtumatyötä tekevien henkilöiden verkosto ja kirjastojen moninaisuusverkosto, joka keskittyy kirjastopalvelujen saavutettavuuden kehittämiseen ja erityisryhmien palvelujen kehittämiseen.

Kulttuurihyvinvointipalvelujen hyödyntäminen lisääntyi. Järjestöt tarvitsevat kuitenkin edelleen tukea, osaamista ja resursseja työhön. Turku ja Parainen saivat Svenska kulturfondenilta jatkorahoitusta taiteen perusopetuksen kehittämiseen, jotta saavutettavuus lisääntyisi. Järjestöjen välinen vuorovaikutus kasvoi. Työkaluina käyttöön otettiin sellaisia tietopalustoja kuten Palvelutietovaranto PTV ja Lähellä.fi.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. kulttuurifoorumi ja kulttuuritoimikunta, MYR- järjestöjaosto, kulttuurirympäristöryhmä.

25. Lisätään kuntien yhteistyötä ulkoilu-, liikunta- ja retkeilypaikkojen kokonaisuuden kehittämisessä ja laaditaan kehittämisen tueksi maakunnallinen ohjelma.

Virkistykseen ja retkeilyyn käytettävien ulkoilureittien ja kohteiden käyttö on lisääntynyt koko Suomessa ja myös Varsinais-Suomessa merkittävästi. Kyseisillä reiteillä ja kohteilla on käyttäjilleen merkittäviä hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia, mutta ne myös rakentavat ja parantavat viihtyisää elinympäristöä. Historialliset, kulttuuriset ja esimerkiksi pyhiinvaellusreitit täydentävät maakunnan alueen reitistöä niin arkiulkoilun kuin matkailun tarpeiden näkökulmasta.

Vuonna 2023 Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry:lle myönnettiin AKKE-rahoitusta hankkeeseen, jossa pohditaan maakuntaohjelman toimeenpanosuunnittelua liikunnan näkökulmasta ja muotoillaan Varsinais-Suomen liikuntastrategia.

Virkistysmatkailua palveleva Virma-karttasovellus julkaistiin, ja sen kehittämistä jatkettiin Lounaistiedon vetämässä DigiSaapas-hankkeessa (maaseudun kehittämisrahoitus), joka päättyi kesäkuussa. Lounaistieto vastaa Virma-datan ylläpidosta ja ylläpitotyökalun toiminnasta. Lounaistieto haki rahoitusta Virma-datan jatkokehittämisiksi.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. avoimen tiedon verkosto, alueidenkäytön yhteistyöryhmä.

26. Tuetaan kunnissa tehtävää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä kulttuurin, luonnon ja elinympäristön hyvinvointivaikutusten sekä terveellisten elintapojen ottamiseksi entistä vahvemmin osaksi maakunnan asukkaiden elämää.

Luonnossa oleskelu ja liikkuminen lisää tutkitusti ihmisten hyvinvointia ja terveyttä ja vähentää stressiä. Taide ja kulttuuri ovat tärkeitä hyvinvoinnin tekijöitä, mutta merkittäviä myös erilaisten sairauksien hoidossa ja kuntoutuksessa, sekä yksinäisyyden vähentämisessä. Terveelliset elämäntavat, lepo, liikunta ja ruoka auttavat jaksamaan ja nauttimaan elämästä sekä ennaltaehkäisevät sairauksien syntymistä. Varsinais-Suomessa on kaikki edellytykset kulttuurin, luonnon, elin- ja kulttuuriympäristön hyvinvointivaikutusten laajalle hyödyntämiselle. On tärkeää aikaisempaa vahvemmin tunnustaa näiden vaikutukset ihmisten hyvinvointiin paitsi strategia- myös toimenpidetasolla kunnissa ja maakunnallisesti.

Vuonna 2023 varsinaissuomalaiset kunnat perustivat uusia liikuntapaikkoja, osin esimerkiksi Leader-tuella. Masu, Mynämäki ja Nousiainen käynnistivät yhdessä pyöräreitistön kehittämisen.

Vuoden aikana työstettiin LiikU ry:n AKKE-hankkeessa Varsinais-Suomen yhteistä liikuntastrategiaa. Tavoitteena on toimia vahvistaen varsinaissuomalaisten hyvinvointia sekä työ- ja toimintakykyä liikunnan avulla samalla kun edistetään alueen elin-, veto- ja pitovoimaa sekä positiivista yhteiskuntakehitystä.

Varsinais-Suomen vuoden kylä -kilpailu toteutettiin "hyvinvointia kylästä" -teemalla. Voittajaksi valitun Angelniemen kylän valttikortteja olivat vahva yhteisöllisyys, aktiivinen liikuntatoiminta ja hieno ja monikäyttöinen Seurojen-talo.

Visit Turku, Visit Skärgård ja Visit Naantali yhdistivät voimansa uudeksi Visit Turku Archipelago -organisaatioksi. Visit Turku Archipelagon tavoite on rakentaa uudenlaista alueellista brändiä ja vahvistaa kansallista ja kansainvälistä markkinointia.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. kulttuurifoorumi ja kulttuuritoimikunta, MYR- järjestöjaosto, ruokakehittäjien foorumi, alueidenkäytön yhteistyöryhmä, kulttuuriympäristöryhmä, metsäohjelman toimeenpanoryhmä.

3. Yhdessä tekemisen ja tietoon perustuvien päätösten maakunta

Yhteiskunta muuttuu ja verkostomainen valta voimistuu maailmassa. Asiat eivät enää tapahdu ”jossain muulla”, vaan ”täällä”, meidän kaikkien keskuudessa ja monesti mobiililaitteiden kautta heti käsissämme ja tiedossamme. Päätöksentekoon ja vaikuttamiseen täytyy kehittää uudenlaisia, kansalaisia lähellä olevia viestintä- ja toimintamahdollisuuksia.

Varsinais-Suomen vision mukaan maakunta on vuonna 2040 yhdessä tekemisen ja tietoon perustuvien päätösten maakunta. Varsinais-Suomessa tunnustetaan yhteistyön merkitys ja luodaan pitkäjänteisesti ja vuorovaikutteisesti kaikille yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua maakunnan kehittämisen eri kokonaisuuksiin ja vaiheisiin.

Yhdessä tekeminen on huolellista valmistautumista päätösten tekoon – joko osana virallista päätöksentekomenettelyä tai osana erilaisten yhteistyöryhmien kehittämistoimintaa. Valmistautuminen perustuu laajan yhteistyön lisäksi tietoon, joka on tutkittua ja perusteltua: vertaisarvioitua tutkimustietoa, asiantuntijatietoa tai näitä täydentävää kokemustietoa. Kun puhalletaan yhteen hiileen, on osallistuminen mielekästä ja vaikuttaa lopputulokseen.

27. Lisätään verkostojohtamisen osaamista ja rakennetaan Varsinais-Suomen kumppanuusfoorumista maakunnan organisaatioiden aktiivisesti yhdessä tuottama verkostojen ja tavoitteellisen yhteiskehittämisen kokonaisuus.

Varsinais-Suomen maakuntaohjelmaa toteuttavan Varsinais-Suomen kumppanuusfoorumin vaikuttavuuden vahvistamiseksi sen ympärille kootaan avaintoimijoiden ryhmä, joka yhdessä kehittää erityisesti viestinnän kumppanuusmallia ja -rakenteita. Tavoitteena on, että maakunnallisella kumppanuusviestinnällä on käytössään sen tarvitsema osaamisresurssi ja että kumppanuusfoorumi verkostoineen tunnetaan maakunnan kehittäjäorganisaatioissa. Yhteiskehittämisen avulla verkostoissa mukana oleminen ei ole vain osallistumista ja viestintää, vaan myös yhteisluomista. Silloin käyttäjä on aktiivinen osa toiminnan, hankkeiden ja yhteisten panostusten kehittämistä.

Vuonna 2023 toimintansa aloitti Varsinais-Suomen kumppanuuden sparrausryhmä. Sparrausryhmä on epävirallinen yhteistyöryhmä, joka ideoi, kehittää ja haastaa tapaamme toimia kumppanuustyössä. Se pohtii uudistumistarpeita ja sitä, miten varsinaissuomalaiset kumppanuusverkostot voisivat toimia entistä paremmin yhteen: miten rakennamme uutta kumppanuutta. Sparrausryhmään on kutsuttu parikymmentä aktiivista verkostotyön kehittämisestä kiinnostunutta avainkumppania ja se kokoontuu noin 4 kertaa vuodessa. Sparrausryhmän perustaminen on Varsinais-Suomen liiton jatkotoimenpide vuonna 2022 järjestetyn verkostotyön ja verkostojohtamisen koulutukselle.

Myös monet kumppanuusfoorumin temaattiset verkostot kehittivät toimintaansa vuoden aikana. Esimerkiksi ruokakehittäjien foorumin tulevaisuuden tavoitteita ja tehtäviä määriteltiin uudelleen, ja yhteisiä hankkeita valmisteltiin ja käynnistettiin.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. ruokakehittäjien foorumi, Varsinais-Suomen liitto.

28. Otetaan käyttöön konkreettisia keinoja ja malleja aktiivisen kansalaisuuden ja keskustelun lisäämiseksi yhteistyössä muun muassa vapaan sivistystyön oppilaitosten kanssa.

Jokaisella maakunnan asukkaalla tulee olla halutessaan mahdollisuus vaikuttaa ja tulla kuulluksi. Hyvät perustiedot ja -taidot madaltavat kynnystä osallistua, mikä puolestaan lisää hyvinvointia. Jokainen meistä voi oppia aktiiviseksi osallistujaksi, mutta tarvitsemme sekä koulutusta että viestintää eri mahdollisuuksista, erityisesti

tarve korostuu nuorissa ikäluokissa. Työ vaatii alueen eri toimijoiden, eli esimerkiksi julkisen sektorin, kansalaisjärjestöjen ja yksityisen sektorin välistä yhteistyötä. Tärkeässä roolissa ovat kansalaisopistot, kansanopistojen ja kesäyliopistojen kurssit, vapaaehtoisprojektit, historialliset tutkimukset, kartoitukset tai erilaiset talkoot, joihin asukkaita pyydetään mukaan.

Vuonna 2023 erityisesti nuorten osallisuutta järjestötoiminnassa tuettiin monessa yhteisössä. Esimerkiksi LiikU ry edisti nuorisotoimintaa seuroissa, Leader-ryhmillä oli nuoriso-Leader-toimintaa, ja Pidä Saaristo Siistinä ry:n nuorten Kuutti-ryhmä tarkasteli nuorten silmin yhdistyksen toimintaa ja tulevaisuutta. Åbolands Ungdomsförbund rf jakoi vapaille nuorisoryhmille toimintarahaa pieniin projekteihin, joita saattoivat olla esimerkiksi konsertti tai retki. 4H järjesti lapsille ja nuorille monipuolista toimintaa, jonka tavoitteena oli aktivoida yritystoimintaan.

Kansalaiskeskustelua ja aktiivista vaikuttamista tuki myös We Make Transition! -hanke (BSR Interreg), jossa Varsinais-Suomen liitto yhtenä hankkeen osatoteuttajista edistää hankekumppaniensa kanssa kestävyysmurrosta kansalaisyhteiskunnan ja julkisen sektorin yhteistyöllä. Vuosi 2023 oli hankkeen ensimmäinen vuosi, jonka aikana kerättiin laajasti taustatietoa toimijoilta hankkeen pilottikunnissa: Kemiönsaarella ja Uudessakaupungissa.

Maakunnan yhteistyöryhmän järjestöjaoston kestävä kehityksen työryhmä toteutti vuoden aikana yhdessä Leader Varsin Hyvä ry:n kanssa kestävä kehityksen tarkistuslistan yhdistyksille ja järjestöille. Arviointityökalut ja tarkistuslistat antavat aiheita ja keskustelukohtia järjestöille ja yhdistyksille hyvään vaikuttamistyöhön.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. MYR-järjestöjaosto ja Varsinais-Suomen liitto.

Esimerkkejä toiminnasta!

Maakunnan yhteistyöryhmän järjestöjaosto julkaisi syksyllä 2023 **järjestöjen toiminnan arvioinnin ja kehittämisen tueksi kyselypohjaisen itsearviointityökalun**. Työkalun tarkoitus on ohjata järjestöjä ja yhdistyksiä tutkimaan toimintansa laatua ja muutosjoustavuutta. Se lähestyy teemaa laadun, sitoutumisen ja toimintaympäristön muutoksiin sopeutumisen kautta. Nopeasti verkkosivujen kautta hyödynnettävän itsearviointityökalun lisäksi järjestöjen ja yhdistysten käytössä on aikaisemmin julkaistu taustamateriaali, joka auttaa syventymään omalle yhteisölle tärkeiden teemojen äärelle riippuen siitä, minkälainen rakenne tai kehittämistarve on kyseessä.

29. Parannetaan palvelumuotoilulla erityisesti julkisen sektorin osaamista tuottaa saavutettavaa ja selkeäkielistä digitaalista tietoa.

Palvelumuotoilu tarkoittaa palvelujen kehittämistä ja suunnittelemista käyttäjälähtöisesti, käyttäjän näkökulmasta ja mieluusti yhdessä käyttäjän kanssa. Jotta maakunnan asukkaiden olisi helppoa ja houkuttelevaa osallistua maakunnan yhteisten asioiden kehittämiseen, on julkisella sektorilla edelleen tarpeen kiinnittää erityistä huomiota viestinnän eli käytettävän kielen selkeyteen ja viestintäkanavien saavutettavuuteen. Valmisteilla olevista asioista tulee viestiä riittävän aikaisessa vaiheessa ja siellä, missä asukkaat ovat.

Toimenpiteen toteutus ei sellaisenaan ole vielä käynnistynyt kumppanuusverkostoissa. Palvelumuotoiluosaaminen verkostoissa oli kuitenkin kasvamassa.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana -.

30. Vahvistetaan julkisen sektorin vuorovaikutusosaamista ja toteutetaan kokeiluja, jotka tukevat tekemisen demokratiaa myös kausiasukkaat huomioiden.

Tekemisen demokratiassa tunnustetaan kansalaisten kasvava osaaminen ja tahto vaikuttaa. Kansalaisille annetaan mahdollisuus ja lupa osallistua yhteisten asioiden suunnitteluun ja toteutukseen joko suoraan tai erilaisten yhdistysten tai organisaatioiden kautta. Maakuntaohjelmatyön teemoissa toimijoiden keskinäinen riippuvuus on vahvaa ja onnistuminen edellyttää voimien yhdistämistä. Useiden vuosien monialaisissa prosesseissa yhteistoinnallinen hallinta ja sen toimintamallien osaaminen on avainroolissa.

Toimenpiteen toteutus ei sellaisenaan ole vielä käynnistynyt kumppanuusverkostoissa. Kansalaisosallistuminen ja kuuleminen on kuitenkin osa monien verkostojen arkea.

Vuorovaikutuksen vahvistamista tuki myös We Make Transition! -hanke (BSR Interreg), jossa Varsinais-Suomen liitto yhtenä hankkeen osatoteuttajista edistää hankekumppaniensa kanssa kestävyysmurrosta kansalaisyhteiskunnan ja julkisen sektorin yhteistyöllä. Hankkeessa muun muassa testataan yhteiskehittämisen mallia, jota kunnat voivat jatkossa hyödyntää.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana -.

31. Jaetaan avointa tietoa ja panostetaan sen hyödyntämiseen, parannetaan datan yhteentoimivuutta ja suositaan avoimen lähdekoodin ratkaisuja.

Tieto ja sen hyödyntäminen ovat keskeisessä asemassa digitalisoituvassa yhteiskunnassa. Tiedon avoin saatavuus on toimivan digiyhteiskunnan lähtökohta. Avoimuuden lisäksi on tärkeää kehittää datan ja sen jakelun rajapintaratkaisujen yhteentoimivuutta. Näin eri tietolähteistä saatavaa dataa voidaan yhdistää helposti toisiinsa, mikä kasvattaa avoimen datan hyödynnettävyyttä ja arvoa liiketoiminnassa ja päätöksenteossa.

Vuonna 2023 julkisten toimijoiden rooli ja osallistuminen tiedon jakamiseen ja avoimuuteen vahvistui edelleen. Koulutukseen liittyen keskusteltiin opinnäytetöiden avoimuudesta erityisesti tilanteissa, joissa opinnäytetyö on tehty toimeksiantona yritykselle ja sisältää liiketoimintaan liittyviä salassa pidettäviä tietoja. Esimerkiksi ammatikorkeakoulujen opinnäytetöiden julkaisupalvelu Theseuksessa materiaalit ovat pääosin vapaasti käytettävissä. Keskustelua mahdollisista yhteisistä linjanvedoista avoimuuden osalta jatketaan.

Lounaistieto jatkoi tietopalvelujensa systemaattista ylläpitoa ja kehittämistä. Se uudisti kokonaan avoimen datan toimintansa siirtymällä omasta dataportaalista avoindata.fi-palvelun käyttöön ja uudistamalla avoimen datan palvelutarjontansa. Myös Lounaistiedon ylläpitämien datatuotteiden kehittäminen jatkui. Virma-dataa ja sen pohjalta toteutettua karttasovellusta (Varsinais-Suomen virkistys- ja luontomatkaileukohteista) kehitettiin DigiSaapas-hankkeessa (maaseuturahoitus), minkä lisäksi vuonna 2023 aloitettiin rahoitukseen hakeminen Virma-datan jatkokehittämiseen.

Digitaalisen maakuntakaava-aineiston yhteentoimivuuden kehittämistä jatkettiin Varsinais-Suomen liiton toimesta ympäristöministeriön rahoittamassa Kumppanitestaushankkeessa. Yhdessä Kymenlaakson ja Uudenmaan liittojen kanssa tavoitteena on tuottaa kaavatietomallin mukaiset tietokantarakenteet maakuntien liittojen käyttöön, konvertoida HAME-tietomallin mukaisia maakuntakaava-aineistoja hankkeen testidataksi sekä luoda toimintatavat Ryhti-muotoisen maakuntakaavan tuottamiseen liitoissa.

Lisäksi Lounaistieto osallistui paikkatietoaineistojen laajempaa hyödyntämistä tavoittelevan Location Innovation Hubin (EDIH) toimintaan sekä järjesti vuosittaisen Aluetietofoorumi-seminaarin, kehitti Avoimen tiedon verkoston toimintaa ja järjesti muita avoimeen dataan ja paikkatietoon liittyviä tapahtumia.

Maakunnan datakyvykkyyttä erityisesti lääke- ja terveysteknologian alalla vahvistaa Digitaalisen terveyden ja hyvinvointiteknologian kansallinen osaamisverkosto DTHOSVE -hanke (EAKR), joka käynnistyi vuoden alussa. Hankkeen toimilla vauhditetaan kansallista innovaatiotoimintaa ja rakennetaan ylimaakunnallinen digitaalisen ter-

veyden ja terveysteknologian osaamisverkoston kehittämisagenda. Turun ammattikorkeakoulu on yksi hankkeen osatoteuttajista.

Digitalisaatiota maakunnassa edistää myös eurooppalainen digitaalinen innovaatiohubi (EDIH) HealthHub Finland, joka aloitti vuoden alussa toimintansa osana Business Turku. HealthHub Finland auttaa pk-yrityksiä digitalisoitumaan ja kehittämään uutta terveysdataan perustuvaa liiketoimintaa.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. avoimen tiedon verkosto, ennakointiakatemia, lääke- ja terveysteknologiaryhmä.

32. Kerrotaan päätöksenteon valmistelusta ja tehtyjen päätösten perusteluista ymmärrettävästi.

Hallinnollisen tekstin muotovaatimukset tekevät tekstistä joskus vaikeaa ymmärtää. Jos päätöksentekoa ja se perusteluja halutaan kuitenkin avata asukkaita laajemmin palvelemaan muotoon, on rinnalle tuotava selkeäkielisempää viestintää. Käytännössä kehittämistyössä ja hallinnossa tarvitaan osaamista siitä, miten selkeää ja ymmärrettävää viestintää valmistelussa olevien asioiden taustoista ja eri vaiheista tehdään. Avoin viestintä eri vaiheissa ja myös päätöksenteon perustelujen avaaminen lisäävät ennakoitavuutta, luotettavuutta ja osallistumisen mielekkyyttä.

Vuonna 2023 verkostot jatkoivat viestintänsä kehittämistä. Viestintä oli edelleen monipuolisesti mukana kumppanuusverkostojen toiminnassa seminaareissa, webinaareissa ja työpajoissa, verkkoviestinnän kanavissa ja medioissa. Myös virallisia kuulemisia järjestettiin ja näiden kautta monipuolista tietoa toimitettiin muun muassa kuntapäätäjille.

Päätöksenteon ja julkisen sektorin palvelujen avoimuutta edistävästä hankkeista esimerkkinä voidaan mainita Varsinais-Suomen Yrittäjien Osaamisen ensiapua yrittäjille -hanke (AKKE-rahoitus), jonka tarkoitus on rakentaa kumppanuusmalli, joka tukee koulutusorganisaatioiden, julkishallinnon toimijoiden ja muiden asiantuntijatahojen keskinäistä yhteistyötä yritysten palvelutarpeissa.

Ilmastotyön avoimuuteen liittyen Valonia ja Varsinais-Suomen ELY-keskus järjestivät vuoden lopussa Kuntajohdon ilmastoseminaarin, jonka tarkoituksena oli päivittää ymmärrystä siitä, missä parhailaan mennään maakunnan hiilineutraaliuden tavoittelussa ja mitkä ovat seuraavia kriittisiä kysymyksiä. Ilmastoteemaan liittyen järjestettiin myös ilmastovaikutusten arviointi kaavoituksessa -webinaari, ja kunnille ilmastoviestinnän koulutusta. Laadittujen uusien selvitysten tuloksia on esitelty median ja seurantaryhmän lisäksi muun muassa maakuntahallituksen ajankohtaiskatsauksissa. Voimassa olevien suunnitelmien ajantasaisuutta nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä on arvioitu laadituilla erilliselvityksillä.

Negatiivisesti muuttunut turvallisuustilanne Euroopassa heijastui väistämättä myös yhteiskunnan yleiseen avoimuuteen ja esimerkiksi julkisen sektorin avoimuuskäytänteisiin. Alan standardeihin kohdistuu muutospaineita. Samalla kun avoimuutta nyt arvioidaan kriittisestikin, on tärkeää, että viestintä toimii, jotta tietoisuus pysyy korkealla tasolla eri päätösprosesseissa ja yhteiskunnassa on edelleen pääsy virallisen tiedon äärelle.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. ennakointiakatemia, kansainvälisten asioiden foorumi, kulttuurifoorumi ja kulttuuritoimikunta, liikennejärjestelmätyön seurantaryhmä, matkailufoorumi, MYR- ilmastovastuujaosto, vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmä, vesistökuunnostusverkosto, alueidenkäytön yhteistyöryhmä, kulttuuriympäristöryhmä.

4. Muutoksia ennakoiva ja kasvuhakuinen digimaakunta

Teknologia ja uudet sovellukset valtaavat koko ajan alaa. Digitalisaatio sekä tuo mahdollisuuksia että luo eriarvoisuutta. Vauraus maailmassa keskittyy ja maapallon kuormitus kasvaa. Kun teknologia sulautuu kaikkeen ja talousjärjestelmät etsivät uusia suuntia, miten kasvu saavutetaan niin, että samalla hyvinvointi lisääntyy ja ympäristön tila paranee?

Varsinais-Suomen vision mukaan maakunta on vuonna 2040 muutoksia ennakoiva ja kasvuhakuinen digimaakunta: kansainvälisesti tunnettu tieteen, kulttuurin ja yrittämisen innovatiivista yhteiskuntaa. Varsinais-Suomi on tasa-arvoisen digitalisaation ja osaamisen sekä työperäisen maahanmuuton edelläkävijä, joka kasvaa kestävästi keskimääräistä nopeammin. Maakunnan kasvu perustuu ensi sijassa osaamiseen, monipuoliseen elinkeinorakenteeseen, innovaatioihin ja digitalisaation menestyksekkääseen hyödyntämiseen. Näin Varsinais-Suomi houkuttelee uusia investointeja ja toimeliaisuutta.

33. Laaditaan maakunnallinen tutkimus-, kehitys- ja innovaatioyhteistyön tiekartta, joka tuo yritykset, korkeakoulut ja julkisen sektorin yhteen.

Varsinais-Suomen kilpailukyky ja hyvinvointi rakentuvat kestäväälle osaamiselle, tutkimukselle ja innovaatioille, jotka syntyvät usean eri toimijan saumattoman yhteistyön tuloksena eri puolilla maakuntaa. TKI-tiekartan tavoitteena on luoda yhteiset suuntaviivat sille, että maakunnan yritysten, korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten sekä tutkimuslaitosten yhteistyö tuottaa kestäväää arvonlisäystä alueen kokonaisuhyvinvoinnille.

Vuonna 2023 käynnistyi Business Turun vetämänä maakunnallisen TKI-tiekartan laatimiseen tähtäävä hanke (AKKE-rahoitus). Tiekartta laaditaan yritysten, korkeakoulujen ja julkisen sektorin keskinäisten keskustelujen ja työpajojen perusteella ja julkaistaan vuoden 2024 alussa. Usea kumppanuusverkosto osallistui vuoden aikana tiekarttaprosessiin, mukaan lukien kaikki älykkään erikoistumisen painopisteryhmät.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. avoimen tiedon verkosto, ennakointiakatemia, lääke- ja terveysteknologiaryhmä, merialan asiantuntijaryhmä, MYR-maaseutujaosto, ruokakehittäjien foorumi, MYR-elinkeinojaosto.

34. Rakennetaan kokeilualustoja lupaaville uusille ideoille ja innovaatioille erityisesti lääke- ja terveysteknologian, sinisen talouden ja ruokaketjujen aloilla

Kokeilutoiminta on eri alojen palveluiden ja tuotteiden innovointia, kehittämistä ja testaamista oikeassa toimintaympäristössä. Maakunnassa esimerkiksi kunnat voivat mahdollistaa yrityksille ja tutkimus- ja kehitysyhtiöille fyysisiä tai virtuaalisia (digitaalisia) kokeiluja alueillaan ja kannustaa niihin. Kokeilualustoihin voidaan mahdollisesti liittää myös erityisesti jollekin ryhmälle suunniteltua koulutusta. Kokeilutoiminta on innovaatiotyön tärkeä osa – samoin siihen liittyvä ajatus, että kokeillaan nopeasti eikä pelätä epäonnistumisia.

Vuonna 2023 Turun seudulla alustatoimintaa kehittivät muun muassa Smart Chemistry Park ja Pro Health -kasvuohjelma. Myös vuoden aikana perustetut kansallinen lääkekehityskeskus ja Turun yliopiston tekoälykeskus ovat merkittäviä kokeilualustoja.

Useita kokeilualustoja rakentavia tai kehittäviä hankkeita oli käynnissä. Esimerkiksi Turun ammattikorkeakoulun vetämä SafeSea testialusta -hanke (EAKR) käynnistyi. Hankkeen tavoite on tukea pk-yrityksiä digitaalisten meriturvallisuuden ratkaisujen kehittämisessä. Hankkeessa toteutettiin vuoden aikana useita työpajoja, joissa

käsiteltiin eri näkökulmista älykkäitä meriturvallisuusratkaisuja ja niiden datan saatavuutta, sääntelytaustaa ynnä muuta. Myös itse testialustan kehittäminen alkoi.

Vuoden 2023 aikana terveysalan testialustojen saralla tehtiin merkittäviä avauksia. Terveyskampus Turun piirissä toteutetun "HCT 2.0" -hankkeen (Suomen Akatemia) aikana määriteltiin ja testattiin kriteerejä terveysalan testialustojen kypsyyden arviointiin. Kampuksen piirissä myös käynnistettiin kahden uuden testialustan kehitystyö osana EAKR-hankkeita. Toinen alustoista keskittyy uudentyyppisiin palveluihin, joita tarjotaan liikunnan ja ruuan väli- maastossa (Turun ammattikorkeakoulun vetämä LiRu – Liikunta ja ruoka -testialustapalvelut -hanke), toinen taas synteettiseen terveysdataan perustuviin palveluihin (Turun yliopiston vetämä SYNDATE-hanke).

Turun ammattikorkeakoulun vetämässä SOMA - Sote-yksiköt terveysteknologiakehityksen mahdollistajana -hankkeessa kehitetään uudenlainen kokeilualustatoimintamalli, jota pilotoidaan Salossa toimivassa palvelukodissa. Tavoitteena on nopeuttaa varsinaissuomalaisien terveys-, hyvinvointi- ja hoivateknologiayritysten tuotekehitystä sekä kasvattaa kilpailukykyä.

Lisäksi testialustojen toimintaa integroitiin osaksi eurooppalaista digitaalista innovaatioalustaa, HealthHub Finlandia, joka toimii palveluväylänä eurooppalaisille terveysdataan keskittyville pk-yrityksille. Vuoden 2023 aikana kartoitettiin myös yhteistyömahdollisuuksia pohjoismaisia terveysalan testialustapalveluja tarjoavalle Nordic Proof -verkoston kanssa. Terveyskampuksen tutkimus-, kehitys- ja testauspalvelu TERTTU puolestaan aloitti loppuvuodesta palveluiden kuvaamisen palvelumuotoilijan tuen avulla.

Kansainvälisessä DIGIT-PRE-hankkeessa (I3-rahoitus) haettiin digitaalisia ratkaisuja terveysalan haasteisiin tarjoavia eurooppalaisia yrityksiä. Yrityksille tarjotaan rahallista tukea ja palveluita tutkimus- ja kehittämistoiminnan tueksi. Hanke kokoaa Euroopan unionin laajuisen verkoston, joka edistää ennaltaehkäisyyn, ennusteisiin ja etäratkaisuihin soveltuvien digitaalisten terveysinnovaatioiden kehittämistä ja tukee alan liiketoimintaa. Business Turku on hankkeen osatoteuttaja.

Turun yliopiston vetämässä Food Hub -elämystorihankkeessa (EAKR) pilotoitiin uudenlaista lähiruoan liiketoimintakonseptia, Laari Lähiruokapistettä. Tavoitteena oli muun muassa ruokaketjun lyhentäminen ja vuoropuhelun lisääminen. Kokeilu sai näkyvyyttä myös julkisesti.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. lääke- ja terveysteknologiaryhmä, merialan asiantuntijaryhmä, MYR-koulutusjaosto, MYR-maaseutujaosto ja ruokakehittäjien foorumi.

Esimerkkejä toiminnasta!

Kansallisen Lääkekehityskeskus Oy:n perustamissopimus allekirjoitettiin vuonna 2022, mutta valtuutus keskuksen pääomittamisesta 20 miljoonalla eurolla (työ- ja elinkeinoministeriöstä) tehtiin vuoden 2023 lopulla ja toiminta päästiin näin käynnistämään muun muassa toimitusjohtajan rekrytoinnilla. Yhtiön ydintehtävä on auttaa lupaavien lääkeaihioiden arvioinnissa, tutkimuksen ja kehityksen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä luoda toimiva kanava lääkealan innovaatioiden kansainväliseen rahoitukseen ja kaupalliseen menestykseen. Yhtiön tarkoitus on edistää kilpailukykyistä lääkekehitystä ja siihen pohjautuvaa kannattavaa liiketoimintaa Suomessa. Maakunnan korkeakoulu ja kehittämisorganisaatiot olivat aktiivisesti mukana tukemassa perustamisprosessia ja keskuksen sijoittumista Turkuun. Kansallisen Lääkekehityskeskuskeskuksen kaltaisia valtiotaustaisia toimijoita löytyy esimerkiksi Ruotsista, Tanskasta ja Hollannista.

35. Selvitetään kuntien digitaalinen kypsyys, tuetaan yrityksiä ja kuntia digitalisaation mahdollisuuksien tunnistamisessa ja niiden digikyvykkyyksien kehittämisessä.

Tieto ja digitaaliset prosessit ovat organisaatioiden menestyksen keskiössä. Digiteknologia muuttaa koko ajan viestintätapojamme ja sitä, miten elämme ja työskentelemme. Koronapandemian myötä tarve vauhdittaa Euroopan digitaalista siirtymää on käynyt ilmeiseksi. Maakunnan kehittämisen kannalta on tärkeää tasata digivalmiuksien eroja ja tukea takamatkalla olevia organisaatioita digikyvykkyyksien kehittämisessä.

Vuonna 2023 Lounaistieto esitteli palveluitaan tietoisuudessa kuntien paikkatietoasiantuntijoille osana paikkatietoverkoston toimintaa. Lounaistiedon tietopalvelut tukevat kuntien tiedolla johtamista, mutta tietopalvelujen markkinointia kunnille tulisi tehostaa.

Kuntia tuettiin temaattisesti digitaalisten palvelujen hyödyntämisessä esimerkiksi Turun yliopiston vetämässä Foodhub-hankkeessa (EAKR). Digitaalisten alustojen toimivuutta testattiin ja selvitettiin, ja tunnistettiin myös niiden ongelmakohtia.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. avoimen tiedon verkosto, ruokakehittäjien foorumi.

36. Tehdään Varsinais-Suomesta maan yrittäjämönteisin maakunta: kutsutaan yritykset kehittämistoimenpiteisiin mukaan ja tuetaan yhteistyötä yritysten, kuntien ja kehitysyhtiöiden välillä.

Monet varsinaissuomalaiset kunnat ovat menestyneet erinomaisesti valtakunnallisissa kuntien yrittäjämönteisyyttä mittaavissa vertailuissa. Tämä luo hyvän pohjan tehdä Varsinais-Suomesta maan yrittäjämönteisin maakunta. Yrittäjämönteisyys lisää kuntien elinvoimaa, yhteiskunnan sopeutumiskykyä myös haastavissa tilanteissa, ja sitä kautta asukkaiden hyvinvointia. Yritysten mukaanotolla toimintaympäristön kehittämistoimenpiteisiin saadaan arvokasta tietoa niiden arjen toimintaa joustavoittavista toimista ja samalla voidaan tarjota konkreettista hyötyä yritysten kilpailukyvyyn lisäämiseen.

Vuonna 2023 Varsinais-Suomen yritysmyönteisyys pysyi korkealla. Suomen Yrittäjien Elinvoimabarometrin 2023 mukaan varsinaissuomalaiset yrittäjät arvioivat kotimaakuntansa Suomen neljänneksi elinvoimaisimmaksi. Varsinais-Suomi menestyi keskiarvoa paremmin lähes kaikilla barometrin osa-alueilla. Tämä näkyi myös muuttohalukkuuden kasvamisena Varsinais-Suomeen.

Varsinais-Suomen väestö kasvoi jo lähes 5 000 asukkaan vuosivauhdilla. Väestönkasvun nopeutuminen on seurausta ennätystä rikkovasta maahanmuutosta. Maakunnan ulkomailta saama muuttovoitto on noussut vuositasolla jo yli 5 000 henkilöön. Maahanmuuton nopea kasvu on nimenomaan seurausta ulkomailta maakuntaan muuttaneiden määrän lisääntymisestä.

Yrityspalveluja kehitettiin useissa hankkeissa ja organisaatioissa. Teknologiakampus Turku perusti Turun korkeakoulujen ja alueen pienten ja keskisuurten yritysten (pk-yritysten) välisen yhteistyön helpottamiseksi TKI-palvelun. Vuonna 2023 palvelussa avattiin haku, jossa yritykset voivat hakea 5 000 euron arvoisia TKI-seteleitä esimerkiksi yhteisiin tutkimushankkeisiin ja analyysipalveluihin.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. lääke- ja terveysteknologiaryhmä, MYR-elinkeinojaosto ja MYR-maaseutuajaosto.

37. Tehdään maakunnan elinkeinot ja osaaminen tutuiksi kansainvälisissä medioissa ja areenoilla.

Maakunnan kansainvälinen näkyvyys ja menestyminen vaatii rohkeaa ja strategista suunnitelmaa, resurssia ja valintaa keskittyä määrätietoisesti tiettyihin painopisteisiin. Tämä on mitä suuremmassa määrin niin julkisten toimijoiden kuin yritysmaailmankin yhteistyötä vaativa, pitkäjänteinen ponnistus. Maakunnalla on oman rakenne-muutoshistoriansa nojalla jo nyt vahva rooli tällaisen yhteistyön rohkaisijana.

Vuonna 2023 maakunnan kansainvälistä näkyvyyttä rakennettiin lukuisissa hankkeissa ja yhteistyöaloitteissa. Turussa järjestetyn Eurooppa-foorumin tavoite on edistää avointa, tutkittuun tietoon perustuvaa keskustelua kansalaisten ja päättäjien kesken. Vuonna 2023 Turun ja Varsinais-Suomen Eurooppa-toimisto järjesti tilaisuuden, jossa esiteltiin vuoden 2022 EU-rahoitus selvityksen tuloksia ja keskusteltiin Varsinais-Suomen TKI-osaamisen onnistumisista. Lisäksi Varsinais-Suomen liitto järjesti yhteistyössä Etelä-Suomen maakuntien kanssa aluekehitysrahoitukseen liittyvän paneelikeskustelun, jonka tavoitteena oli tuoda esiin rahoituksen jakautumiseen liittyviä haasteita ja edistää yhteistyötä tilanteen parantamiseksi.

Näkyvyyttä on edistetty myös usean hankkeen ja aloitteen kautta. Merialan asiantuntijaryhmä valmisteli yhteistyötä Puolan suuntaan (Gdansk-Gdynian alueelle). Ryhmän jäseniä osallistui myös Naantalın Meriverkostot-messutapahtumaan ja Åland Maritime Day -tapahtumaan Maarianhaminassa.

Turun yliopiston ja Åbo Akademin yhteinen InFLAMES-lippulaivahanke sai Suomen Akatemialta 6,5 miljoonan euron jatkorahoituksen vuosille 2024–2026. InFLAMES on huippuluokan immunologisen tutkimuksen ja tuotekehityksen keskittymä, joka tähtää maailmanlaajuisesti halutuksi yhteistyökumppaniksi sekä tutkimuksessa että yritystoiminnassa.

Maakunta on aktiivinen myös Euroopan unionin aloitteissa. Varsinais-Suomi (Varsinais-Suomen liitto ja Valonia) allekirjoitti vuonna 2023 ensimmäisenä alueena Suomessa EU:n maaperämission (EU Mission: A Soil Deal for Europe). Maaperämission tavoitteena on luoda vuoteen 2030 mennessä sadan elävän koealueen ja kärkihankkeiden verkosto, jonka avulla löydetään ratkaisuja ja hyviä toimintatapoja maaperän terveyteen ja hoitoon sekä maa- ja metsätalousalueilla että kaupunkiseutujen ja teollisuuden vaikutuspiirissä olevilla alueilla. Vuoden aikana käynnistyi myös keskustelu EU:n syöpämissiosta (EU Mission: Cancer) ja varsinaissuomalaisen toimijoiden mukana olosta siinä. Lisäksi Varsinais-Suomi jätti syksyllä hakemuksen tulla tunnustetuksi yhtenä Euroopan unionin innovaatiolaaksoista ("Regional Innovation Valley") erityisesti ruokateemassa.

Turkulaisten korkeakoulujen yhteinen EU-vaikuttaminen yhteisen EU-asiantuntijan voimin lähti hyvin käyntiin. Brysselin useissa tapaamisissa esiteltiin alueen TKI-toimintaa ja sen tuloksia. Kansainvälisiä hankkeita saatiin alueelle hyvin ja niiden myötä alueen vahvuudet tunnetaan kansainvälisesti paremmin.

Varsinais-Suomi on kiinnostava kumppani eurooppalaisille alueille. Varsinais-Suomen liitto kutsuttiin tammi-kuussa Mecklenburg-Vorpommernin alueen järjestämään tilaisuuteen, jossa tavoitteena oli tiivistää yhteistyötä Itämeren alueella. Yhteistyö jatkui Mecklenburg-Vorpommernin vastavierailulla Varsinais-Suomeen toukokuussa, jolloin tavoitteena oli keskustella mahdollisista konkreettisista yhteistyöteemoista esimerkiksi sinisen talouden osalta. Keskustelut jatkuvat.

Varsinais-Suomen liitto järjesti Varsinais-Suomen delegaation vierailun Uppsalaan lokakuussa 2023. Vierailulle osallistui yhteensä 11 henkilöä liitosta, Turun ammattikorkeakoulusta, Turun yliopistosta, Åbo Akademiasta, Noviasta ja Business Turusta. Vierailun tavoitteena oli rakentaa alueiden välinen yhteistyöverkosto, jonka kautta edistetään T&K-yhteistyötä muun muassa puhtaan energian, liikenteen ja terveysteknologian teemoissa.

Varsinais-Suomen liiton luottamushenkilö Talvikki Jori toimii 2023–2024 Conference of Peripheral Maritime Regions CPMR:n Political Bureau:n varsinaisena jäsenenä ja meriasioiden varapuheenjohtajana, mikä mahdollisti alueen osaamisen ja tärkeiden kehittämistavoitteiden esiintuomisen EU- ja kansainvälisissä verkostoissa. Lisäksi luottamushenkilöistä Silvia Koski nimettiin Itämerikomission liikennetyöryhmän edustajaksi.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. kansainvälisten asioiden foorumi, lääke- ja terveysteknologiaryhmä, merialan asiantuntijaryhmä, MYR-koulutusjaosto, ruokakehittäjien foorumi, MYR-elinkeinojaosto, metsäohjelman toimeenpanoryhmä.

38. Luodaan kansainvälistyviä yrityksiä palveleva konsepti, jossa yhdistetään verkostoituminen, valmennus ja julkiset Team Finland -palvelut.

Konseptin avulla pyritään aktivoimaan potentiaalisia vientiyrityksiä julkisten palveluiden pariin ja hyödyntämään yritysryhmien synergioita kansainvälistymisvalmiuksien kehittämisessä. Tarjotaan yrityksille valmennusta, sparrausta ja verkotetaan yrityksiä keskenään sekä kansainvälistymisen asiantuntijoiden kanssa. Verkostojen avulla voidaan muodostaa laajempia kansainvälistymiseen tähtääviä yritysryhmiä, jotka ovat yksittäisiä yrityksiä kilpailukykyisempiä kansainvälisillä markkinoilla.

Vuonna 2023 Business Finlandin kanssa tehtiin yhteistyötä muun muassa merialan kansainvälisten toimittajien Turun vierailun yhteydessä. Onnistuneen vierailun aikana toimittajille esiteltiin meriteollisuutta ja laivanrakennusta Varsinais-Suomessa: Meyer Turun telakan vaikutuksia ja verkoston laajuutta, sekä sektorin tulevaisuudennäkymiä.

Turun ammattikorkeakoulun vetämä Safe Sea -testialustahanke (EAKR) käynnistyi. Hankkeessa toteutettiin useita työpajoja, joissa käsiteltiin eri näkökulmista älykkäitä meriturvallisuusratkaisuja ja niiden datan saatavuutta, sääntelytaustaa ynnä muuta. Myös testialustan kehittäminen alkoi. Verkoston toiminta oli kuitenkin vielä epäsäännöllistä ja keskittyi enemmän sellaisiin teemoihin kuten kansainvälisen toiminnan lisääminen.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. merialan asiantuntijaryhmä ja MYR-elinkeinojaosto.

39. Tuetaan paikkariippumattoman rekrytointikulttuurin käyttöönottoa ja poistetaan paikkariippumattoman työnteon esteitä.

Paikkariippumaton rekrytointi tarkoittaa, että työn suorittaminen ei ole paikkaan sidottua. Paikkariippumattomuus tukee myös monipaikkaisuuden tavoitteita ja se voi olla erityisesti mahdollisuus laajemmin kansallisten ja kansainvälisten osaajien houkutteluun. Paikkariippumattoman rekrytointikulttuurin käyttöönoton tukemiseksi tarvitaan ymmärrystä uudeltaisesta työskentelystä ja siihen liittyvistä tarpeista, mahdollisuuksista ja ehdoista. Lisäksi tarvitaan tehokkaita väyliä osaajien tavoittamiseksi.

Toimenpiteen toteutus ei sellaisenaan ole vielä käynnistynyt kumppanuusverkostoissa.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana -.

40. Ennakoidaan kärkitoimialojen osaamistarpeet ja kehitetään osaavan työvoiman saatavuutta.

Alueellinen osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointi yhdessä kansallisen ennakoinnin kanssa muodostaa perustan Varsinais-Suomen kärkialojen osaamistarpeiden tulevaisuustyölle. Varsinais-Suomessa ennakointityö tarkoittaa Ennakointiakatemian, oppilaitosten ja korkeakoulujen oman ennakoinnin sekä TE-hallinnon muodostamaa kokonaisuutta, jota tuetaan kansallisella ennakointitiedolla. Sen keskeinen tavoite on saada tulevaisuuden ennakoitujen osaamistarpeet osaksi koulutuksen suunnittelua.

Vuonna 2023 Ennakointiakatemian työ jatkui aktiivisena. Se tuotti ammattialakohtaisen työvoiman tarveselvityksen, laati osaamisen puiteskenaarion ja tuotti osittaisia ratkaisuehdotuksia eri alojen ennakoitavissa oleviin osaamiskapeikkoihin. Ennakointiakatemian verkosto teki resurssiensa puitteissa yhteistyötä myös muun muassa TE2024-valmistelun kanssa. Valmisteluun liittyen muodostettiin jatkuvan oppimisen työryhmä (taustalla jatkuvan oppimisen laaja kehittämissuunnitelma). Jatkuvan oppimisen ekosysteemytyössä laaditaan toimintaohjelma ennakoititiedon levittämisestä oppilaitossektorille.

Merialan osaamistarpeisiin liittyvä AutoMARE EduNET-hanke (opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitus) päättyi. Hankkeen tavoite oli varmistaa korkeatasoinen koulutus tulevaisuuden autonomisen merenkulun aikakaudella vastaamaan merenkulkuklusterin koulutustarpeita. Korkeakoulut jatkavat verkoston ja yhteistyön ylläpitämistä

koulutusyhteistyön kehittämiseksi. Hankkeessa Varsinais-Suomesta mukana olivat Turun yliopisto, Åbo Akademi, Yrkeshögskolan Novia ja Turun ammattikorkeakoulu.

Myös ruokakehittäjien verkostossa ennakointityötä jatkettiin. Toteutettiin myös muun muassa Flavia-innovaatiofestivaali, joka toi yhteen opiskelijoita ja yrityksiä sekä lisäsi alan houkuttelevuutta opiskelijoille.

Ennakointiakatemian Lääkekehitys-työryhmä kutsui alueen yritysten edustajia keskustelemaan alan osaamistarpeista. Lääkekehitys on osoittautunut haastavaksi ennakkoinnin kannalta, koska se on hyvin pitkäjänteistä toimintaa. Yliopistokoulutuksen on vastattava laajasti työvoimatarpeeseen, ja ei ole olemassa oikotietä kouluttaa nopeasti lääkekehityksen asiantuntijoita.

Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen Tulevaisuustislaamon alue-ennakointimallin rakentaminen käynnistyi vuonna 2023. Tavoitteena on vahvistaa maakunnan toimijoiden välistä ennakointikeskustelua ja kykyä toimia ekosysteemeissä ennakoivasti.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. ennakointiakatemioita, lääke- ja terveysteknologiaryhmä, merialan asiantuntijaryhmä, ruokakehittäjien foorumi ja MYR-elinkeinojaosto.

41. Luodaan olosuhteet, jotka edistävät toimijoiden kiinnittymistä alueelle ja viestitään kansallisesti ja kansainvälisesti hyvistä elämän ja yrittämisen edellytyksistä Varsinais-Suomessa: palveluista, työ- ja tutkimusympäristöstä, turvallisuudesta ja ainutlaatuisesta ympäristöstä.

Varsinais-Suomi tarjoaa osaajille ja yrityksille erinomaiset puitteet hyvään elämään ja menestykseen. Maakunnan toimivat hyvinvointipalvelut, puhdas ympäristö, infrastruktuuri, koulutus, tutkimus, taide- ja kulttuurikenttä sekä innovatiivinen teknologia ovat vahvuuksia, joilla Varsinais-Suomi voi kilpailla koulutetusta työvoimasta. Kyse on samalla alueellisesta pitovoimasta, joka muodostuu useista erilaisista komponenteista. Osaajien ja asukkaiden kiinnittyminen Varsinais-Suomeen edellyttää hyvistä elämän edellytyksistä huolehtimista ja niistä viestimistä.

Vuonna 2023 Varsinais-Suomen kuntien EU-rahoitusverkosto aloitti toimintansa. Verkostoa koordinoivat Turun ja Varsinais-Suomen EU-toimisto, Varsinais-Suomen liitto ja Valonia. Epävirallisen verkoston tavoitteena on kerran kuukaudessa (9 tapaamiskertaa vuonna 2023) jakaa tietoa rahoitusohjelmista, kuulla kuntien kehittämistarpeista ja edistää kuntien mahdollisuuksia olla entistä enemmän mukana hankkeissa ja hankekonsortioissa. Mukana verkostossa olivat Salo ja Yrityssalo, Kaarina ja Kaarinan kehitys, Uusikaupunki ja Ukipolis, Naantali, Lieto ja Raisio. Lisäksi Turun AMK:n projektitoimisto osallistuu kuukausittaisiin tapaamisiin, tarjoaa omaa hankeosaamistaan sekä auttaa kuntia verkostoitumaan AMK:n tutkimusryhmien kanssa. Rahoituskanavia ja hakemalla ja hankemahdollisuuksia hyödyntämällä voidaan tarttua moniin maakunnalle tärkeisiin ja sen houkuttelevuutta lisääviin toimiin.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. kansainvälisten asioiden foorumi.

42. Otetaan käyttöön ja etsitään keinoja, joilla luonnon monimuotoisuutta parannetaan yritysten ja kuntien vastuullisuus- ja kestävyystavoitteiden kautta.

Luonnon monimuotoisuus, eli biodiversiteetti, tarkoittaa ekosysteemien lajien ja geenien kirjoa maailmassa tai tietyssä luontotyyppissä. Luonnon monimuotoisuuden merkitys elämälle maapallolla on kiistämätön, ja keskeinen tekijä myös kaikelle ihmisen toiminnalle. Biodiversiteetti on kuitenkin jatkuvasti köyhtymässä ja suurimpia syitä tälle ovat erilaiset ihmistoiminnan vaikutukset. Yritysten ja kuntien luontokestävällä toiminnalla voidaan saavuttaa merkittäviä edistysaskeleita monimuotoisemman luonnon edistämiseksi.

Vuonna 2023 käynnissä olivat muun muassa luonnon monimuotoisuutta tukevat ja vesienhallintaan liittyvät RESIST-hanke (Horisontti-ohjelma) ja Valuma-alueen vesienhallinnalla kuivuusriskien hallintaa (Paattistenjoen valuma-aluepilotti) (Varsinais-Suomen ELY-keskuksen rahoitus). Paattistenjoen valuma-aluepilotti tehtiin erilliset sähköiset kyselyt viljelijöille ja metsänomistajille vesienhallintakohteiden kartoittamiseksi ja uusien kohteiden

löytämiseksi. Viljelijäkyselyyn vastanneille tiloille tehtiin maastokäynnit yhdessä maanomistajien kanssa. Metsätalouden vesienhallintakohteita kartoitettiin erityisesti Turun kaupungin kiinteistöiltä.

Osana Lounais-Suomen metsäohjelman toimeenpanoa järjestettiin Kuntametsäwebinaari, jossa tuotiin esille luonnonhoidon kysymyksiä ja ratkaisuja.

Peltojen ravinnevalumia pienentävä Varsinais-Suomen ELY-keskuksen KIPSI-hanke (NextGenerationEU) jatkui. Myös monia muita vesien- ja merenhoidon toimenpiteitä on käynnissä. Edelleen tarvitaan kuntien ja yritysten aktiivointia ja tukemista eri vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden kehittämisessä sekä käyttöönotossa.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmä, vesistökuunnostusverkosto ja metsäohjelman toimeenpanoryhmä.

43. Tehdään Varsinais-Suomesta kestävän matkailun edelläkävijämaakunta.

Varsinais-Suomi on monipuolinen matkailualue, jossa korostuvat samanaikaisesti luontokohteet, kuten Saaristo-meri, saaristo ja kansallispuistot, sekä kaupunkikohteet. Näissä kohtaavat paikallis- ja kaupunkikulttuuri, Suomen historia sekä maakunnan monipuolinen ruokakulttuuri. Varsinais-Suomi saaristo-, luonto- ja kulttuurimatkailun kohteena huomioi laaja-alaisesti matkailun eri muodot, kuten esimerkiksi maaseutu-, pyörä-, ruoka- ja lähimatkailun, sekä terveys-, liikunta- ja kulttuurimatkailun. Kestävän matkailun kehittäminen on yritysten, kuntien, asukkaiden ja alueorganisaatioiden yhteinen tavoite.

Vuonna 2023 kestävän matkailun kehittämistyö jatkui maakunnassa muun muassa hankkeiden tukemana. Tärkeässä roolissa oli Visit Turku Archipelago Oy:n alueellaan tekemä työ. Lisäksi Visit Finlandin Kestävän matkailun kehittämisohjelmassa (STF, Sustainable Tourism Finland) mukana oli Turun alueelta 20 STF-sertifikaatin saaneita yrityksiä. Datahubissa Varsinais-Suomessa löytyi 484 tuotetta 178 yrityksestä.

Virkistysmatkailua palveleva Virma-karttasovellus julkaistiin vuonna 2023 ja sen kehittämistä jatkettiin Lounaistiedon vetämässä DigiSaapas-hankkeessa (maaseuturahoitus). Lounaistieto vastaa Virma-datan ylläpidosta ja ylläpitotyökalun toiminnasta ja haki rahoitusta Virma-datan jatkokehittämiseksi.

Varsinais-Suomessa käynnistyi myös kaksi uutta laajaa maaseuturahoituksen matkailuhanketta. Ukipolis Oy:n Yhteisellä Vakka-Suomen matkailuun -hanke rakentaa vetovoimaista, uniikkia ja yhtenäistä Vakka-Suomen matkailualueita. Yrityssalon Kohti kestävää ja kansainvälistä matkailua 2023–2024 -hankkeessa tuetaan majoitus-, ravitsemis- ja tapahtuma-alan yritysten kestävää uudistumista ja kilpailukykyä Salon maaseutualueella.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. avoimen tiedon verkosto, kulttuurifoorumi ja kulttuuritoimikunta, matkailufoorumi, metsäohjelman toimeenpanoryhmä ja MYR-maaseutujaosto.

44. Kunnat, valtio ja maanomistajat toteuttavat yhdessä luonnon monimuotoisuutta lisääviä toimenpiteitä ja perustavat riittävän kattavan suojelu- sekä viherrakenneverkoston.

Monimuotoinen luonto tuottaa meille kaikille elintärkeitä palveluja, joita kutsutaan ekosysteempipalveluiksi. Ekosysteempipalveluihin kuuluvat muun muassa sellaiset ihmistoiminnalle keskeiset asiat kuin ruoka, pölytys, ravinteiden kierto, puhtaan juomaveden saatavuus ja tulvien torjunta, raaka-aineet, hiilinielut, puhdas hengitysilma, lääkkeet sekä virkistys ja terveys. Monimuotoisen luonnon ylläpito ja luonnon tilan parantaminen perustuu riittävän kattavaan ja toisiinsa kytkeytyvään suojelu- ja viherrakenneverkoston.

Vuonna 2023 Valonian vetämässä Varsinais-Suomen Helmikunnat II -hankkeessa (ympäristöministeriön rahoitus) kunnostettiin luontokohteita Kaarinan, Liedon, Naantalien, Paimion, Raision ja Salon alueella. Lisäksi laadittiin pienvesien kunnostus- ja suojelusuunnitelmia Kaarinan, Naantalien, Salon, Someron ja Uudenkaupungin alueilla.

Myös Valonian vetämässä Valuma-alueen vesienhallinnalla kuivuusriskien hallintaa -hankkeessa (Paattistenjoen valuma-aluepilotti) (Varsinais-Suomen ELY-keskuksen rahoitus) tehtiin toimia, joiden avulla pystytään vesienhallinnan ja etenkin valumavesiä pidättämällä hallitsemaan valuma-alueella kuivuusriskejä. Kuivuusriskeissä tarkastellaan erityisesti riskejä maataloustuotannolle ja huomioidaan, ettei ympäristön tila heikkene.

Salo ja Uusikaupunki olivat mukana vuonna 2023 käynnistyneessä Kuntien METSO-rantajatkumot (RantaMETSO) -hankkeessa (maa- ja metsätalousministeriö), jossa yhtenä tavoitteena on saada kunnissa aikaan päätöksentekoa, jossa kuntien omistamilla mailla ainutlaatuinen pienvesi- ja rantaluonto huomioidaan kaikessa maankäytössä.

Vapaaehtoinen suojelu kiinnosti myös metsäalan ammattilaisten ja metsänomistajien koulutuksissa, ja siihen oli tarjolla rahoitusta.

Uuden Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan (CAP, Common Agricultural Policy) voimaan astuttua vuonna 2023 sen luonnon monimuotoisuustoimenpiteet otettiin Varsinais-Suomessa maataloilla todella hyvin käyttöön. Esimerkiksi monimuotoisuussopimuksia tehtiin yli 500 kappaletta noin 6000 hehtaarin pinta-alalle. Monimuotoisuuden suojelu tukee myös varsinaissuomalaisen kulttuuri- ja perinnemaiseman säilyttämistä.

Varsinais-Suomen liiton viherrakennetyö valmistui. Työn aikana vuosina 2022–2023 selvitettiin Varsinais-Suomen viherrakenteen – kasvullisten alueiden ja niiden välisten yhteyksien verkoston – lähtökohtia, nykytietoja ja tavoitteita. Viherrakennetyön lähtökohtina olivat ilmastonmuutokseen ja luontokatoon vastaaminen ja niihin liittyvät alueelliset, kansalliset ja kansainväliset tavoitteet.

Vesistökuunnostusverkosto järjesti vuonna 2023 vesistöjen kuunnostusinfon Kustavissa, maastoretken ennallistetulle suoalueelle Kemiönsaaren ja tulvatasanteille Perniöön, sekä rahoitusinfowebinaarin. Verkostotyötä on resursoitu muun muassa hanketoiminnan kautta.

Toimenpiteen toteutuksessa mukana mm. MYR-ilmastovastuujaosto, MYR-maaseutujaosto, vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmä, vesistökuunnostusverkosto, metsäohjelman toimeenpanoryhmä.

Kumppanuustyö ja YK:n kestävä kehityksen tavoitteet

Varsinais-Suomen maakuntastrategiassa 2040+ tunnustetaan YK:n kestävä kehityksen tavoitteet (Agenda 2030) yhtenä strategian tavoitteiden toteuttamisen työkaluista. Strategiaan onkin alustavasti kirjattu erityisesti maakuntaohjelman 2022–2025 toimenpiteiden linkitys kestävä kehityksen tavoitteisiin.

YK:n kestävä kehityksen ohjelman tavoitteet ovat universaaleja, eli koskevat kaikkia maita. Valtioiden täytyy viestiä työ paikallistasolle, ja suomalaisissa maakunnissa, kunnissa ja kaupungeissa voidaan tehdä merkittävää työtä tavoitteiden edistämiseksi. Maailmanlaajuisten muutosten toimeenpano alkaa paikallis- ja alueelliselta tasolta. On siis oleellista, että myös maakuntaohjelmatyössä tunnustetaan oman toiminnan merkitys tästä näkökulmasta.

Varsinais-Suomen maakuntaohjelman 2022–2025 toimenpiteiden suhdetta kestävä kehityksen tavoitteisiin verrattiin ja todennettiin ensimmäisen kerran osana vuosikatsausta 2023. Arviointi tehtiin kevyenä pilottina toimenpiteiden etenemisen ja toteutumisen arvioinnin yhteydessä. Tässä luvussa esitellään arviointipilotin tuloksia ja suunnitelmaa jatkotyöstöstä.

1. Kestävä kehityksen arviointipilotti 2023

Voimassa olevaa Varsinais-Suomen maakuntaohjelmaa 2022–2025 laadittaessa (vuosina 2020–2021) kaikki ohjelman toimenpiteet arvioitiin YK:n kestävä kehityksen ylätasoon tavoitteiden mukaisesti. Arviointi oli suuntaa antava, ja vasta toteutusvaihe näyttäisi, toteutuvatko linkitykset todella.

Vuosikatsauksen 2023 yhteydessä oli aika syventää arviointia, jotta voitaisiin todentaa, toteutuuko nimetty ylätaavoite kunkin verkoston ja sille nimettyjen toimenpiteiden osalta. Samalla haluttiin tarkastella, mihin alatavoitteisiin toimenpiteet linkittyvät.

Kestävä kehityksen tavoitteiden arviointi on haastava ja laaja kokonaisuus, joten arviointimallin luomisessa keskeisenä tavoitteena oli helppokäyttöisyys ja selkeys, jotta arvioija voisi riittävällä tasolla hallita kokonaisuuden. Näin säilytettäisiin arvioinnin luotettavuus ja vertailtavuus, mutta ei luoda työtehtävää, jonka läpivientiin verkostoilla ei ole mahdollisuutta.

Arviointimallin osalta kullekin verkostolle ja toimenpiteelle oli etukäteen määritetty, mitkä ylätavoitteet arvioidaan ja lisäksi tehtiin tietoinen valinta kuvata vain yksi keskeisin alatavoite, jota kyseinen toimenpide parhaiten toteuttaa. Lisäksi arvioinnissa huomioitiin, onko verkoston toimenpiteen yhteys ja vaikutus kestävä kehityksen tavoitteeseen suora vai epäsuora. Verkostojen tueksi ja avuksi tehtiin kevyt ohjeistus.

Taulukossa 2 on kuvattu arviointimallin pilotointiin osallistuneet seitsemän kumppanuusverkostoa. Taulukosta nähdään, kuinka monessa arvioidussa toimenpiteessä oli linkitys kestävä kehityksen tavoitteisiin. **Kaikki kestävä kehityksen 17 ylätavoitetta** linkittyivät ja toteutuivat verkostojen toimenpiteiden osalta. **Alatavoitteista toteutui verkostojen toimenpiteissä yhteensä 44 eri alatavoitetta.**

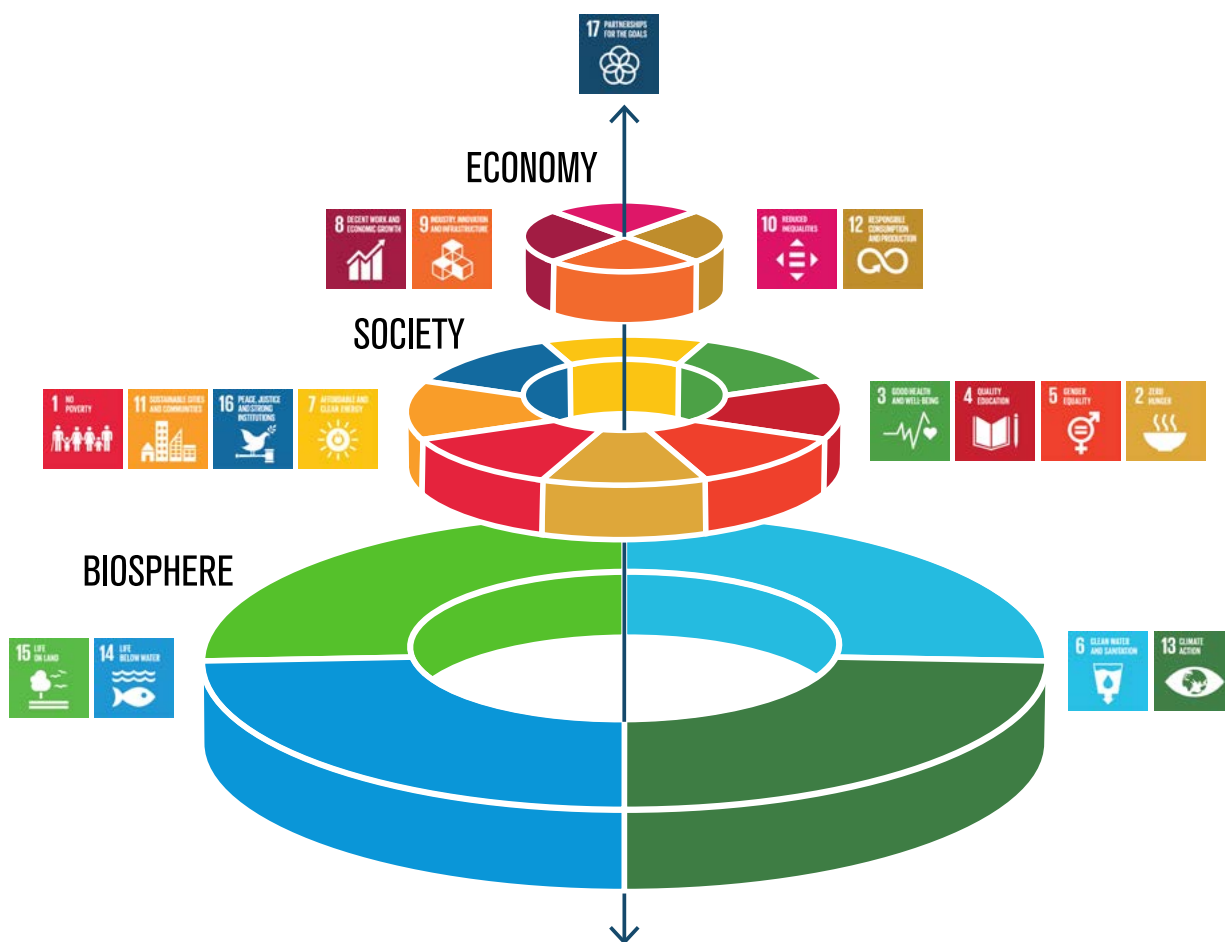
Verkosto	Arvoitujen toimenpiteiden kokonaismäärä	Kuinka monessa arvioidussa toimenpiteessä toteutui kestävän kehityksen tavoitteita	Kuinka montaa eri ylätavoitetta verkosto toteuttaa (suoraan/osittain)	Kuinka moni alataavoite toteutuu verkoston toimenpiteissä:
Avoimen tiedon verkosto	7	5	7	11
Merialan asiantuntijaryhmä	7	5	6	7
MYR-järjestöjaosto	6	6	8	9
Ennakointiakatemia	7	7	14	19
MYR-ilmasto-vastuujasto	4	4	10	15
Vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmä	5	5	7	8
Kansainvälisten asioiden foorumi	3	3	5	4

Taulukko 2. Kestävän kehityksen arviointia pilotoineet verkostot ja yhteenveto tuloksista.

2. Toimenpiteet taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyden näkökulmista

YK:n kestävä kehitys tavoitteita on yhteensä 17 kappaletta. Selvyyden vuoksi ja tarkastelua helpottamaan tavoitteet jaetaan usein kolmeen pääryhmään: taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen kestävyys (kuva 3). Seuraavissa luvuissa on näin ryhmiteltyinä ja nostoina esitelty kaikki kestävä kehitys ylätavoitteet ja erityisesti ne alatavoitteet, jotka toteutuivat pilottiarvioinnissa pääsääntöisesti useamman kumppanuusverkoston toimenpiteissä. Lisäksi lyhyesti on esimerkkinä kuvattu tietyn verkoston toimenpiteen linkitys ja vaikutus alatavoitteeseen.

Luvuissa käytetyt kestävä kehitys tavoitteiden kuvakkeet on laatinut Suomen YK-liitto (ykliitto.fi).

Graphics by Jerker Lokrantz/Azote

Kuva 3. YK:n Kestävä kehitys tavoitteet esitettynä täytkekakkumallin mukaisesti (Stockholm Resilience Centre, Stockholm University CC BY-ND 3.0.).

2.1. Taloudellinen kestävyys

Kaikki taloudellisen kestävyuden ylätavoitteet linkittyivät ja toteutuivat kumppanuusverkostojen toimenpiteissä. Erityisesti tavoitteista 8. Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua ja 9. Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja linkittyivät yhteensä viiden eri verkoston toimenpiteisiin.

Verkostoista yhteensä viisi toteutti erityisesti alataavoitetta **8.2 Saavuttaa korkeampi taloudellisen tuottavuuden taso monipuolistamisen, teknologian uudistamisen ja innovaatioiden avulla, esimerkiksi panostamalla lisäarvoa luoviin ja työvoimavaltaisiin aloihin.**

Esimerkiksi MYR-ilmastovastuujaoston toimenpiteessä panostetaan eri sidosryhmien yhteistyöhön ja aktiivisesti toimiviin innovaatioiden kehittämisen alustoihin. Toimenpiteessä myös kehitetään useita hankkeita, joissa tuodaan yhteen vihreän siirtymän innovaatioita.

Verkostoista yhteensä kolme toteutti alataavoitetta **9.4 Uudistaa vuoteen 2030 mennessä infrastruktuuria ja jälkiasennusaloja kestävä kehityksen mukaisiksi, tehostaa resurssien käyttöä ja lisätä puhtaiden sekä ympäristöystävällisten teknologioiden ja tuotantoprosessien käyttöönottoa jokaisen maan omien valmiuksien mukaisesti.**

Esimerkiksi merialan asiantuntijaryhmä toimenpiteessä muun muassa edistetään eri sidosryhmien välistä yhteistyötä ja kokeiluja sekä hyödynnetään paremmin EU-rahoitusta pk-yritysten liiketoiminnassa, minkä kautta edistetään suoraan puhtaampien innovaatioiden ja teknologioiden kehittymistä.

Verkostoista kolme edisti alataavoitetta **10.2. Edistää vuoteen 2030 mennessä kaikkien sosiaalista, taloudellista ja poliittista osallistumista ja kannustaa siihen iästä, sukupuolesta, vammaisuudesta, rodusta, etnisyydestä, alkuperästä, uskonnosta tai taloudellisesta tai muusta asemasta riippumatta.**

Esimerkiksi MYR-järjestöjaoston toimenpiteessä järjestöt muun muassa panostavat erityisesti lasten ja nuorten kasvatustyöhön ja sitä kautta vahvistavat sopeutumiskykyä, kansalaisuutta, osaamista ja osallisuutta yhteiskunnassa.

Verkostoista yksi edisti alataavoitetta **12.2. Saavuttaa vuoteen 2030 mennessä luonnonvarojen kestävä ja tehokas käyttö.**

Esimerkiksi Ennakointiakatemian toimenpiteessä osallistutaan maakunnallisen TKI-tiekarttaa laatimiseen, jonka tavoitteet ja toimenpiteet tukevat välillisesti alataavoitetta, muun muassa korkeakoulujen, yritysten ja julkisen sektorin yhteisissä kehittämissympäristöissä syntyy huipputuotteita, -palveluita ja -sisältöjä, jotka vahvistavat maakunnan elinvoimaa ja kestävyttä.

2.2. Ekologinen kestävyys

Myös kaikki ekologisen kestävyuden ylätavoitteet linkittyivät ja toteutuivat kumppanuusverkostojen toimenpiteissä. Erityisesti tavoitetta 13. Ilmastotekoja toteutti enemmistö verkostoista, yhteensä viisi verkostoa. Ylätavoitteita 14. Vedenalainen elämä ja 15. Maanpäällinen elämä toteuttivat molempia neljä verkostoa ja tavoitetta 6. Puhdas vesi ja sanitaatio yksi verkosto.

Verkostoista yksi toteutti alataavoitetta **6.3. Parantaa vuoteen 2030 mennessä veden laatua vähentämällä saastumista, lopettamalla kaatopaikat ja minimoimalla vaarallisten kemikaalien ja materiaalien päästöt, puolittamalla käsittelemättömän jäteveden määrä ja lisäämällä merkittävästi maailmanlaajuisia kierrätystä ja turvallista uudelleenkäyttöä.**

Esimerkiksi MYR-ilmastovastuujaoston toimenpiteessä vahvistetaan yritysten keskinäistä yhteistyötä sekä selvitetään materiaalivirtojen ja arvoketjujen hyödyntämispotentiaalia sekä edistetään bio- ja kiertotalousratkaisujen kehittämistä, mikä epäsuorasti vaikuttaa muun muassa tavoitteeseen lisätä kierrätystä ja turvallista uudelleenkäyttöä.

Verkostoista kolme toteutti alataavoitetta **13.3. Parantaa ilmastonmuutoksen hidastamiseen, sopeutumiseen, vaikutusten lievittämiseen ja ennakkovaroitukseen liittyvää koulutusta, tietämyksen lisäämistä sekä kansalaisten ja instituutioiden valmiuksia.**

Esimerkiksi avoimen tiedon verkoston toimenpiteessä Lounaistiedon strategian mukaisesti toiminnan tarkoituksena on kehittää avoimen tiedon ja paikkatiedon yhteen toimivuutta ja monipuolista käyttöä sekä edistää alueen toimijoiden yhteistyötä ja osaamista eri teemoissa.

Verkostoista kolme toteutti alataavoitetta **14.1. Ehkäistä ja vähentää vuoteen 2025 mennessä merkittävästi merten saastumista erityisesti maalla tapahtuvien toimintojen vaikutuksesta, kuten meriin päätyvien jätteiden ja ravinnekuormituksen kautta.**

Esimerkiksi vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmän toimenpiteessä vesienhoidon toimenpiteiden suunnittelussa mietitään ja esitetään vaikuttavimpia toimenpiteitä maatalouden vesistökuormituksen vähentämiseen. Toiminnan keskiössä olevan Saaristomeri-ohjelman ja sen puitteissa tehtävän yhteistyön avulla pyritään vähentämään Saaristomeren valuma-alueen ravinnekuormitusta kestäväälle tasolle vuoteen 2027 mennessä.

Verkostoista kaksi toteutti alataavoitetta **15.2. Edistää vuoteen 2020 mennessä kaiken tyyppisten metsien kestävien hoitomenetelmien käyttöönottoa, pysäyttää metsäkato, ennallistaa turmeltuneita metsäalueita ja lisätä maailmanlaajuisia metsitystä merkittävästi.**

Esimerkiksi MYR-ilmastovastuujaoston toimenpiteessä edistetään kestävää bio- ja kiertotalousliiketoimintaa sekä hiilineutraalia energiapuujärjestelmää, jossa Varsinais-Suomen ilmastotietokartan toimenpiteiden ja kuntien ilmastotyöllä vauhditetaan paikallisten vähähiilisten ratkaisujen syntyä.

2.3. Sosiaalinen kestävyys

Sosiaalisen kestävyuden kaikki ylätavoitteet toteutuivat myös kumppanuusverkostojen toimenpiteissä. Erityisesti ylätavoite 11. Kestävät kaupungit ja yhteisöt ja 16. Rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto linkittyivät molemmat yhteensä viiden verkoston toimenpiteisiin.

Verkostoista vain yksi toteutti alatavoitetta **1.4. Taata vuoteen 2030 mennessä, että kaikilla, erityisesti köyhillä ja huono-osaisilla, on yhtäläiset oikeudet taloudellisiin resursseihin sekä mahdollisuus peruspalveluihin, maan ja muunlaisen omaisuuden omistukseen sekä hallintaan, perintöön, luonnonvaroihin, uuteen teknologiaan ja rahoituspalveluihin, esimerkiksi mikrorahoitukseen.**

Esimerkiksi MYR-järjestöjaoston toimenpiteessä tunnustetaan uusia yhteistyön, rahoituksen ja viestinnän keinoja, joilla voidaan vahvistaa maakunnan toimijoiden työtä heikommassa asemassa olevien väestöryhmien ja esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Järjestöjen toiminnan keskiössä on huomioida yhtäläiset oikeudet kaikille ja tunnistaa vaikeasti tavoitettavat väestöryhmät, jossa muun muassa yhteistoiminnallisuus järjestöjen kesken on oleellista.

Verkostoista vain yksi toteutti alatavoitetta **2.4. Taata vuoteen 2030 mennessä kestävät ruoantuotantojärjestelmät ja toteuttaa sopeutuvia maanviljelykäytäntöjä, jotka lisäävät tuottavuutta ja tuotantoa, auttavat ekosysteemien suojelussa, vahvistavat kykyä sopeutua ilmastonmuutokseen, äärimmäisiin sääoloihin, kuivuuteen, tulviin ja muihin tuhoihin ja parantavat asteittain maaperän laatua.**

Esimerkiksi MYR-ilmastovastuujaoston toimenpiteessä lisätään vaikuttavimpien viljelymenetelmien käyttöä ja kokeillaan ennakkoluulottomasti uusia ratkaisuja. Uusien hankkeiden ja verkostojen kautta toteutetaan ilmastoviisaita käytäntöjä maataloudessa. Lisäksi aktiivisesti järjestetään viljelijöille ja asiantuntijoille suunnattuja tilaisuuksia ja viestintää osaamisen kasvattamiseksi eri teemoissa ja keinoin.

Verkostoista yksi toteutti alatavoitetta **3.8. Saavuttaa yleiskattava terveydenhuolto, mukaan lukien turva taloudellisilta riskeiltä, pääsy laadukkaiden ja olennaisten terveydenhoitopalvelujen piiriin sekä turvalliset, tehokkaat, laadukkaat ja edulliset välttämättömät lääkkeet ja rokotukset kaikille.**

Esimerkiksi Ennakointiakatemian toimenpiteessä valmistuneiden hyvä työllistyminen alueelle, muualle Suomeen taikka kansainvälisesti tukee välillisesti yksilön hyvinvointia ja terveyttä ja edesauttaa pääsyä hoitopalveluihinkin osaltaan. Jatkuvan oppimisen kehittämistoimien ja osaamis- ja koulutustason kasvun myötä alueellisesti potentiaalinen myönteinen epäsuora vaikutus on mahdollinen. Kansainvälinen heijastevaikutus on pienimuotoisesti mahdollinen ulkomaisten opiskelijoiden kautta.

Verkostoista kaksi toteutti alatavoitetta **4.3. Varmistaa vuoteen 2030 mennessä kaikille mahdollisuus edulliseen ja laadukkaaseen tekniseen, ammatilliseen ja kolmannen asteen koulutukseen korkea-asteen koulutus mukaan lukien.**

Esimerkiksi Merialan asiantuntijaryhmän toimenpiteessä muodostetaan oppilaitosten ja yritysten yhteistyötä edistäviä ekosysteemejä, joiden kautta yhteistyö kanavoituu maakunnan monipuoliseen osaamiseen, laadukkaisiin koulutusmahdollisuuksiin ja jatkuvan oppimisen edistämiseen ja mahdollistamiseen. Konkreettisena esimerkkinä on Merikartta-ekosysteemi, jossa osaajapulaa alueella on helpottanut, kun yritykset tukevat koulutuksen suuntautumista tarjoamalla työ- ja harjoittelupaikkoja.

Verkostoista yksi toteutti alatavoitetta **5.1. Lopettaa kaikenlainen naisiin ja tyttöihin kohdistuva syrjintä kaikkialla.**

Esimerkiksi Ennakointiakatemian toimenpiteessä jatkuvan oppimisen kehittämistoimilla voidaan olettaa olevan myönteinen vaikutus sukupuolten tasa-arvoon, mutta on hyvä huomioida, että suomalaisessa koulutusjärjestelmässä häviäjiä ovat nykyään pojat. Kansainvälinen heijastevaikutus tavoitteeseen on pienimuotoisesti mahdollinen ulkomaisten opiskelijoiden kautta.

Verkostoista kaksi toteutti alatavoitetta **7.2. Lisätä vuoteen 2030 mennessä uusiutuvan energian osuutta merkittävästi maailmanlaajuisessa energialähteiden yhdistelmässä.**

Esimerkiksi MYR-ilmastovastuujaoston toimenpiteessä rakennetaan hiilineutraalia energiajärjestelmää Varsinais-Suomen ilmastotiekartan mukaisesti. Toimenpiteen etenemisen myötä maakunnassa on muun muassa yhteistyössä kuntien ja muiden sidosryhmien kanssa otettu käyttöön uusia teknologioita, kasvatettu teollisuuden hukkalämmön hyödyntämistä, käynnistetty merkittävästi uusia aurinkovoimakaavoitusta ja -hankkeita sekä merituulivoimahankkeita. Lisäksi Varsinais-Suomen liitossa tehtiin selvitys kestävän energiahuollon tulevaisuudesta, tilatarpeista ja sijoittumisesta Varsinais-Suomessa. Kuntien energiatehokkuussopimuksessa on jo mukana 11 kuntaa alueelta.

Verkostoista kolme toteutti **11.a Tukea kaupunkialueiden, niiden lähialueiden ja maaseudun välisiä positiivisia taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristöön liittyviä yhteyksiä tukemalla kansallisia ja alueellisia kehityssuunnitelmia.**

Esimerkiksi MYR-järjestöjaoston toimenpiteessä varmistetaan kuntien ja kolmannen sektorin yhteistyöllä, että molempien tuottamat palvelut ovat vahvasti ja tunnustetusti osana kuntien palveluvalikoimaa. Toimenpiteessä on muun muassa aktiivisesti ja enenevästi järjestetty yhdistysfoorumeita, järjestöparlamentteja, aamukahveja ja erilaisia tilaisuuksia. Kunnissa on nyt pelikavereita kolmannelle sektorille, järjestökoordinaattorit.

Ylätavoite 16 osalta hajontaa alatavoitteiden linkittymisen osalta oli eniten ja verkostot arvioivat toteuttavansa yhteensä kuutta eri alatavoitetta. Esimerkiksi verkostoista yksi toteutti alatavoitetta **16.7. Varmistaa joustava, kaikkia koskeva, osallistava ja edustava päätöksenteko kaikilla tasoilla.**

Vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmän toimenpiteessä kerrotaan päätöksenteon valmistelusta ja tehtyjen päätösten perusteluista ymmärrettävästi. Yhteistyöryhmän suunnittelussa käytettävä tieto on avoimesti saatavilla ja yhteistyöryhmän kautta tieto välittyy myös yhteistyöryhmätahoille ja heidän organisaatioilleen. Vesien ja merenhoidon prosesseihin kuuluu säädettyjä ja laajoja kuulemisia eri sidosryhmille, tuota kautta tietoa menee esimerkiksi kuntapäättäjäille.

Ylätavoite **17 Yhteistyö ja kumppanuus** ei virallisesti kuulu minkään tietyn kestävyystason alle, vaan on yleinen ja kaikki vastuullisuuden tasot huomioiva. Verkostoista kolme toteutti erityisesti alatavoitetta **17.17 Kannustaa ja edistää tehokkaita julkisia, julkisen ja yksityisen sektorin sekä kansalaisyhteiskunnan välisiä kumppanuuksia niiden oman asiantuntemuksen ja resurssitstrategioiden pohjalta.**

Esimerkiksi merialan asiantuntijaryhmän toimenpiteessä tavoitteena on maakunnan kilpailupotentiaalin ja innovaatiokyvyykkyuden kasvu, kun korkeakoulujen, toisen asteen oppilaitosten, yritysten, julkisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyö synnyttää ratkaisuja globaaleihin ympäristöhaasteisiin. Meriteeman ja -teollisuuden osalta yhteistyötä ja kumppanuuksia tuetaan erityisesti hyödyntämällä paremmin EU:n rahoitusmahdollisuuksia pk-yrityksille.

3. Kestävän kehityksen arvioinnin jatkosta

Kestävän kehityksen arviointi osana kumppanuus- ja maakuntaohjelmatyön vuosikatsausta 2023 oli pilotti. Pilotilla ja sen tuloksia on tarkasteltava suuntaa antavana harjoituksena, jonka kokemukset ohjaavat arviointimallin jatkokehittämisessä ja tulosten luotettavuuden ja vertailtavuuden vahvistamisessa.

Pilotissa tartuttiin haastavaan, monimutkaiseen ja erittäin laajaan asiakokonaisuuteen. Malleja vastaavasta arvioinnista ei ollut tarjolla. Arviointimallin laatijat Varsinais-Suomen liitossa joutuivat pohtimaan, mikä on riittävä arvioinnin taso maakuntaohjelmatyössä, millä tavalla lukuisa joukko verkostoja saadaan mukaan arviointityöhön, ja miten tulokset olisivat sopivalla tavalla koottavissa ja raportoitavissa?

Pilottiin valittiin noin kahdestakymmenestä kumppanuusverkostosta seitsemän harjoituksen työntensiivisyyden vuoksi. Valikoitujen verkostojen vetovastuu on Varsinais-Suomen liitossa ja niiden yhteyshenkilöillä oli mahdollisuus osallistua harjoitukseen. Arviointityö liitettiin osaksi verkostojen joka tapauksessa tekemää toimenpiteiden toteutumisen raportointia.

Kuten maakuntaohjelman toimenpiteiden etenemisen arviointityöhön, liittyy myös kestävän kehityksen tavoitteiden arviointiin subjektiivista tulkintaa. Arvioijia on lukuisa joukko, verkostojen toimintakenttä on laaja ja toimintatavat moninaisia. Tulkinnat linkityksistä ja niiden vahvuuksista voivat vaihdella, ja on tärkeää huomioida, että tässä esitetty arviointi tuloksineen ei väitä kattavansa kaikkea maakunnassa tehtävä hyvää työtä kestävän kehityksen tavoitteiden edistämiseksi. Se on varmasti monin osin eräänlainen kompromissi ja kurkistus asiaan, mutta toivotavasti kuitenkin näyttää suunnan, joka työllä on.

Pilottiluonteestaan ja siihen toistaiseksi liittyvistä mahdollisista heikkouksistaan huolimatta arvioinnilla on tärkeä arvo. Se vie varsinaissuomalaiset kumppanuusverkostot kestävän kehityksen tavoitteiden äärelle ja ohjaa ne tutkimaan työtään ja pyrkimyksiään laajasti kestävyiden eri näkökulmista. Vain näin ne voivat aidosti edistää maakuntastrategian tavoitetta kestävien kumppanuuksien Varsinais-Suomesta, joka on hyvinvoiva, kasvuhakuihin ja tietoon perustuvien puhtaiden ratkaisujen tuottaja.

Kestävän kehityksen arviointi tullaan seuraavaksi laajentamaan kaikille maakuntaohjelmatyötä toteuttaville verkostoille. Sen muotoa niin itse arvioinnin käytänteiden kuin raportoinninkin osalta tullaan kehittämään matkan varrella niin, että arviointi pysyy työmäärältään kohtuullisena ja tulokset riittävän luotettavina.

Kumppanuusbarometrin tulokset

Kumppanuusbarometri on osa maakuntastrategia- ja maakuntaohjelmityön seurantaa Varsinais-Suomessa. Barometri selvittää varsinaissuomalaisten toimijoiden arviota Varsinais-Suomen maakuntastrategian tavoitteiden toteutumisesta. Kysely lähetetään Varsinais-Suomen liiton sidosryhmille, mutta sitä välitetään myös avoimesti liiton viestintäkanavissa.

Kumppanuusbarometri on toteutettu Varsinais-Suomessa vuodesta 2014 saakka. Aikaisempina ohjelmakausina barometri on antanut varsin positiivista palautetta kumppanuustyön onnistumisesta, ja kaudella 2018–2021 vastaajien antama tuki kumppanuuksajattelulle oli jopa 80–89 %. Kysely uudistettiin kokonaan maakuntaohjelmakaudelle 2022–2025, joten suora vertailtavuus aikaisempiin tuloksiin ei ole enää mahdollista.

Uusittu kumppanuusbarometri koostuu vastaajan taustaa selvittävistä kysymyksistä sekä 16 maakuntastrategiasta johdetusta väitteestä. Väitteiden osalta vastaajat arvioivat, kuinka hyvin väitteet vastaushetkellä toteutuvat maakunnan kehittämiseen liittyvässä yhteistyössä, ja kuinka tärkeänä he pitivät väitteen asiaa maakunnan hyvän tulevaisuuden kannalta. Tulokset antavat tärkeää tietoa muun muassa kumppanuustyön vaikutuksista ja siitä, miten relevantteja maakuntastrategiaan kirjatut tavoitteet ovat.

Maakuntaohjelman tavoitteiden toteutumista vuonna 2023 arvioinut kumppanuusbarometri toteutettiin tammihelmikuun 2024 taitteessa. Kyselyyn vastasi 457 henkilöä. Suurin osa vastaajista työskenteli kunnissa tai kuntayhtymissä (29 %). Seuraavaksi eniten vastaajia oli järjestöistä ja yhdistyksistä (23 %) sekä yrityksistä (19 %). Vastaajista 17 % oli osallistunut maakuntastrategian valmistelutyöhön, 14 % oli mukana jossakin kumppanuusverkostossa ja 26 % oli osallistunut Kumppanuusfoorumin tilaisuuksiin.

Kumppanuusbarometrin vastaajista 69 % koki maakuntastrategiaa toteuttavan kumppanuustyön hyödylliseksi. Vastaajista 14 % suhtautui kumppanuustyöhön neutraalisti ja 17 % piti sitä enemmän tai vähemmän hyödyttömänä. Edellisen vuoden barometrissa kumppanuustyötä hyödyllisenä piti 74 % ja hyödyttömänä 15 % vastaajista. Kumppanuustyön kannatus on siis hieman laskenut vuoden aikana. Tähän voi kuitenkin vaikuttaa se, että uusimman barometrin vastaajamäärä oli huomattavasti aiempaa korkeampi, ja aiempaa suurempi osa vastaajista ei ole ollut aktiivisesti mukana kumppanuustyössä.

Maakuntastrategian tavoitteiden toteutumista tarkasteltiin tavoitteista johdetun väittämän avulla. Parhaiten vastaajien mielestä toteutui tavoite koulutusmahdollisuuksien monipuolisuudesta ja avoimuudesta. Vastaajien mielestä myös huipputuotteiden ja -palvelujen valmistusta, kulttuuri- ja liikuntapalvelujen monipuolisuutta sekä ympäristöystävällistä liiketoimintaa painottavat tavoitteet ovat lähteneet toteutumaan hyvin. Sen sijaan maataloustuotannossa tehtävät toimet Saaristomeren tilan parantamiseksi koettiin riittämättömiksi. Myös alueiden tasapainoisessa kehittämisessä ja eri väestöryhmien osallistumismahdollisuuksissa nähtiin yhä paljon kehitettävää. Tavoitteiden toteutumisen osalta tulokset olivat hyvin saman suuntaisia kuin vuotta aiemmin.

Kysyttäessä eri tavoitteiden merkitystä maakunnan hyvän tulevaisuuden kannalta nousi Varsinais-Suomen kehittämisessä merkittävimäksi tavoitteeksi niin ikään koulutusmahdollisuuksien monipuolisuus ja avoimuus. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että Varsinais-Suomi on kansainvälisesti houkutteleva maakunta, jossa tehdään huipputuotteita ja palveluita globaaleille markkinoille. Vähiten merkittävänä kehittämistavoitteina puolestaan pidettiin kaupunki- ja maaseutualueiden tasapainoista kehittämistä ja kansalaisten osallistumista päätöksentekoon. Myös tältä osin tulokset vastasivat hyvin edellisen vuoden kumppanuusbarometriä.

Maakuntastrategian tavoitteiden toteutuminen

Vastausten keskiarvo (0=eri mieltä, 100=samaa mieltä)

Kouluttautumismahdollisuudet ovat monipuolisia ja kaikille avoimia	67,0
Varsinais-Suomessa tehdään huipputuotteita ja -palveluja globaaleille markkinoille	63,6
Varsinais-Suomessa panostetaan asukkaiden hyvinvointiin monipuolisilla kulttuuri-, ulkoilu- ja liikuntapalveluilla	62,1
Varsinais-Suomessa syntyy ympäristöystävällistä liiketoimintaa	59,6
Varsinais-Suomessa tehdään innovaatioita, jotka ratkaisevat globaaleja ympäristöhaasteita	57,7
Kuntien toimiva yhteistyö tuottaa asukkaille parempia palveluja	57,3
Varsinais-Suomi on kansainvälisesti houkutteleva maakunta	56,0
Varsinaissuomalaiset yhteistyöverkostot toimivat aktiivisesti, uudistuvat ja rakentavat uusia yhteyksiä	54,0
Alueiden suunnittelussa ja kaavoituksessa sovitetaan yhteen ekologiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset näkökulmat	47,3
Kansalaisosallistuminen vaikuttaa päätöksenteon valmisteluun	46,7
Päätöksentekoon tarvittava tieto on saatavilla helposti ja avoimesti	46,5
Taloukasvu tapahtuu luonnon kanssa sopusoinnussa	44,6
Kestävät liikkumisen tavat mahdollistavat toimivan arjen koko maakunnassa	43,6
Kaikki väestöryhmät osallistuvat hyvinvoivan Varsinais-Suomen rakentamiseen	40,6
Kaupunki- ja maaseutualueita kehitetään tasapainoisesti	40,1
Maataloustuotannossa tehtävät toimet ovat riittäviä Saaristomeren tilan parantamiseksi	37,1

Kuva 4: Varsinais-Suomen maakuntastrategian 2040+ tavoitteiden toteutumista arvioitiin Varsinais-Suomen kumppanuusbarometrissä maakuntastrategian tavoitteisiin perustuvien väitteiden avulla.

Maakuntastrategian tavoitteiden merkitys maakunnalle

Vastausten keskiarvo (0=pieni, 100=suuri)

Kouluttautumismahdollisuudet ovat monipuolisia ja kaikille avoimia	74,4
Varsinais-Suomessa tehdään huipputuotteita ja -palveluja globaaleille markkinoille	72,2
Varsinais-Suomi on kansainvälisesti houkutteleva maakunta	71,7
Kuntien toimiva yhteistyö tuottaa asukkaille parempia palveluja	70,8
Taloukasvu tapahtuu luonnon kanssa sopusoinnussa	70,3
Varsinais-Suomessa syntyy ympäristöystävällistä liiketoimintaa	69,8
Varsinais-Suomessa panostetaan asukkaiden hyvinvointiin monipuolisilla kulttuuri-, ulkoilu- ja liikuntapalveluilla	69,6
Varsinais-Suomessa tehdään innovaatioita, jotka ratkaisevat globaaleja ympäristöhaasteita	67,0
Maataloustuotannossa tehtävät toimet ovat riittäviä Saaristomeren tilan parantamiseksi	66,3
Varsinaissuomalaiset yhteistyöverkostot toimivat aktiivisesti, uudistuvat ja rakentavat uusia yhteyksiä	65,4
Kestävät liikkumisen tavat mahdollistavat toimivan arjen koko maakunnassa	64,7
Alueiden suunnittelussa ja kaavoituksessa sovitetaan yhteen ekologiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset näkökulmat	64,7
Päätöksentekoon tarvittava tieto on saatavilla helposti ja avoimesti	63,3
Kaikki väestöryhmät osallistuvat hyvinvoivan Varsinais-Suomen rakentamiseen	62,7
Kansalaisosallistuminen vaikuttaa päätöksenteon valmisteluun	59,2
Kaupunki- ja maaseutualueita kehitetään tasapainoisesti	58,8

Kuva 5: Varsinais-Suomen maakuntastrategian 2040+ tavoitteiden merkitystä arvioitiin Varsinais-Suomen kumppanuusbarometrissä maakuntastrategian tavoitteisiin perustuvien väitteiden avulla.

Liite:

Varsinais-Suomen maakuntaohjelman toimenpiteet ja tavoitteet yhdistettynä maakuntasuunnitelman visioihin

TAVOITE		TOIMENPIDE
PUHTAIDEN RATKAISUJEN, INNOVAATIOIDEN JA KESTÄVÄN KASVUN HIILINEUTRAALI EDELLÄKÄVIJÄ		
1. Maakunnan kilpailupotentiaali ja innovaatio-kyvykyys moninkertaistuu, kun korkeakoulujen, toisen asteen oppilaitosten, yritysten, julkisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyö synnyttää ratkaisuja globaaleihin ympäristöhaasteisiin.	1	Tuodaan vihreän siirtymän innovaattorit ja sijoittajat yhteen kokeilemaan uusia toimintamalleja ja -tapoja ja etsimään avauksia yhteistyölle.
	2	Toteutetaan pilotointi- ja demonstraatiokohteita, joilla edistetään alueen ympäristö- ja ilmastohaasteiden ratkaisujen kaupallistamista ja levittämistä.
2. Bio- ja kiertotalous on kannattavaa liiketoimintaa. Uudet bio- ja kiertotalouden toimialamme sekä hiilineutraali energiajärjestelmä ovat vankassa asemassa maakunnan elinkeinorakenteessa.	3	Vauhditetaan kiertotalous- ja vähähiilisyysratkaisuja julkisten hankintojen avulla.
	4	Perustetaan kuntien kanssa yhteistyössä paikallisia ja alueellisia bio- ja kiertotalousekosysteemejä.
	5	Rakennetaan hiilineutraalia energiajärjestelmää Varsinais-Suomen ilmastotiekartan mukaisesti.
3. Itämeren alueen ympäristö- ja ilmastokestävän maatalous puolittaa ravinnevalumat ja parantaa Saaristomeren tilan tyydyttävästä hyvään.	6	Tehdään Varsinais-Suomesta maatalouden kestävien ratkaisujen pilotointialue: lisätään vaikuttavimpien viljelymenetelmien käyttöä ja kokeillaan ennakkoluulottomasti uusia ratkaisuja.
	7	Tuotetaan avoin Saaristomeren ja sen valuma-alueen seuranta- ja monitorointijärjestelmä, joka hyödyntää ravinnevaluma- ja ravinnekuormitustietoja.
	8	Tehdään varsinaissuomalaisesta ympäristövastuullisesti tuotetusta ruoasta vahva brändi.
	9	Lisätään maatalouden virtojen hyödyntämistä biolaitoksissa, lannan prosessointia, sekä edistetään sekoitteen käyttöönnottoa.
4. Kaupungit ja maaseudut toimivat tasapainoisesti rinnakkain ja kehittyvät omista lähtökohdistaan käsin.	10	Tehdään Varsinais-Suomesta monipaikkaisuuden edelläkävijä, jossa on myös saaristossa ja maaseuduilla hyvä digitaalisten ja liikkumisen yhteyksien saatavuus.
5. Sujuvat liikkumISRatkaisut edistävät toimivaa ja kestävää arkea koko maakunnassa.	11	Kehitetään maakunnan laajuinen joukkoliikennejärjestelmä, joka muodostuu seudullisista ratkaisuista ja eri liikennemuotojen solmupisteistä.
	12	Edistetään ja kokeillaan uusia kestäviä liikkumisen tapoja ja logistiikan ratkaisuja.
	13	Huolehditaan, että maakunnassa ja maakunnasta liikkuminen on sujuvaa.
	14	Parannetaan pyöräliikenteen yhteyksiä ja edellytyksiä koko maakunnassa.
JOKAISELLE HYVINVOINNIN MAHDOLLISUUKSIA TARJOAVA YHTEISÖLLINEN MAAKUNTA		
6. Väestöryhmien potentiaali tunnistetaan ja hyödynnetään osallisuutta ja sosiaalista hyvinvointia tukien.	15	Tunnistetaan uusia yhteistyön, rahoituksen ja viestinnän keinoja, joilla voidaan vahvistaa maakunnan toimijoiden työtä heikommassa asemassa olevien väestöryhmien ja esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisemiseksi.
	16	Rakennetaan tehokasta kotouttamistoimintaa: otetaan maahanmuuttajat osaksi yhteiskunnan toimintaa ja tuetaan opiskelua ja työllistymistä.
	17	Rakennetaan varsinaissuomalaisen osallisuuden toimintamalleja, jotka tukevat aktiivista kansalaisuutta ja yhteisöllisyyttä.
	18	Korostetaan väestön monikielisyyden vahvuuksia ja mahdollisuuksia palveluissa, matkailussa ja yritystoiminnassa.
7. Saavutettava ja tehokas, tunnistettuihin tarpeisiin perustuva palveluverkko toimii arjen tukena. Ennaltaehkäisevään tukeen panostetaan koko elämänskaaren ajalla.	19	Toteutetaan selvitys osallistavan ja ennakoivan maakunnallisen palveluverkko-suunnittelun tarpeista ja mahdollisuuksista.
	20	Varmistetaan kuntien ja kolmannen sektorin yhteistyöllä, että molempien tuottamat palvelut ovat vahvasti ja tunnustetusti osana kuntien palveluvalikoimaa.
8. Maakunnan korkea ja monipuolinen osaaminen kanavoituu alueen hyvinvoinniksi. Jatkuvaa oppimista ja elämäkokemusta arvostetaan.	21	Varmistetaan mahdollisuus jatkuvaan oppimiseen.
	22	Vahvistetaan ja rakennetaan lisää suoria rekrytointikanavia ja työharjoittelumalleja oppilaitosten ja yritysten välille.
	23	Muodostetaan oppilaitosten ja yritysten yhteistyötä edistäviä ekosysteemejä.
9. Väestö voi hyvin. Ainutlaatuisella monimuotoisella luonnolla, elinympäristöllä, aktiivisella elämäntavalla, kulttuurilla ja kulttuuriympäristöllä on vahva rooli asukkaiden hyvinvoinnin, onnellisuuden ja terveyden edistämisessä.	24	Parannetaan kulttuurin monialaista saavutettavuutta ja tuetaan kuntien kykyä ja osaamista tuottaa, hankkia ja mahdollistaa kulttuuri- ja taidepalveluja.
	25	Lisätään kuntien yhteistyötä ulkoilu-, liikunta- ja retkeilypaikkojen kokonaisuuden kehittämisessä ja laaditaan kehittämisen tueksi maakunnallinen ohjelma.
	26	Tuetaan kunnissa tehtävää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä kulttuurin, luonnon ja elinympäristön hyvinvointivaikutusten sekä terveellisten elintapojen ottamiseksi entistä vahvemmin osaksi maakunnan asukkaiden elämää.

TAVOITE		TOIMENPIDE
YHDESSÄ TEKEMISEN JA TIETOON PERUSTUVIEN PÄÄTÖSTEN MAAKUNTA		
10. Edelläkävijyyden verkostoyhteistyössä tuo sektorit jatkuvaan vuorovaikutukseen ja vahvistaa kehitysmuotoisuutta ja sopeutumiskykyä.	27	Lisätään verkostojohtamisen osaamista ja rakennetaan Varsinais-Suomen kumppanuusfoorumista maakunnan organisaatioiden aktiivisesti yhdessä tuottama verkostojen ja tavoitteellisen yhteiskehittämisen kokonaisuus.
11. Asukkailla on perustaidot ja -tiedot vaikuttavaan kansalaisuuteen. Viestintä on selkeää ja saavutettavaa ja yhteistyöhön voi turvallisesti luottaa.	28	Otetaan käyttöön konkreettisia keinoja ja malleja aktiivisen kansalaisuuden ja keskustelun lisäämiseksi yhteistyössä muun muassa vapaan sivistystyön oppilaitosten kanssa.
	29	Parannetaan palvelumuotoilulla erityisesti julkisen sektorin osaamista tuottaa saavutettavaa ja selkeäkielistä digitaalista tietoa.
12. Osallistuminen kuuluu kaikille ja keskustelu rakentaa yhteishenkeä. Kansalaisyhteiskuntaa kuuleva valmistelu tekee vuorovaikutuksesta ja vaikuttamisesta arkea.	30	Vahvistetaan julkisen sektorin vuorovaikutusosaamista ja toteutetaan kokeiluja, jotka tukevat tekemisen demokratiaa myös kausiasukkaat huomioiden.
13. Maakunnan kehittämistä tukevat modernit ja avoimet tietokäytännöt. Tarvittava tieto tuotetaan oikeaan aikaan ja oikeassa muodossa, niin että se on tietoalustoilla avoimesti saatavilla.	31	Jaetaan avointa tietoa ja panostetaan sen hyödyntämiseen, parannetaan datan yhteentoimivuutta ja suositaan avoimen lähdekoodin ratkaisuja.
	32	Kerrotaan päätöksenteon valmistelusta ja tehtyjen päätösten perusteluista ymmärrettävästi.
MUUTOKSIA ENNAKOIVA JA KASVUHAKUINEN DIGIMAAKUNTA		
14. Korkeakoulujen, yritysten ja julkisen sektorin yhteisissä kehittämissyhtiöissä syntyy huippu-tuotteita, -palveluita ja -sisältöjä, jotka vahvistavat maakunnan elinvoimaa.	33	Laaditaan maakunnallinen tutkimus-, kehitys- ja innovaatioyhteistyön tiekartta, joka tuo yritykset, korkeakoulut ja julkisen sektorin yhteen.
	34	Rakennetaan kokeilualustoja lupaaville uusille ideoille ja innovaatioille erityisesti lääke- ja terveysteknologian, sinisen talouden ja ruokaketjujen aloilla.
15. Korkean tuottavuuden työ ja yrittäjyys lisääntyvät koko maakunnassa muun muassa digitaalisten palvelujen ja infrastruktuurin sekä vahvan digiosaamisen avulla.	35	Selvitetään kuntien digitaalinen kypsyys, tuetaan yrityksiä ja kuntia digitalisaation mahdollisuuksien tunnistamisessa ja niiden digikyvykkyyksien kehittämisessä.
	36	Tehdään Varsinais-Suomesta maan yrittäjämönteisin maakunta: kutsutaan yritykset kehittämistoimintoihin mukaan ja tuetaan yhteistyötä yritysten, kuntien ja kehitysyhtiöiden välillä.
16. Talous ja elinkeinot kasvavat ja menestyvät globaaleilla markkinoilla olemalla kansainvälinen ja avoin maakunta.	37	Tehdään maakunnan elinkeinot ja osaaminen tutuiksi kansainvälisissä medioissa ja areenoilla.
	38	Luodaan kansainvälistyviä yrityksiä palveleva konsepti, jossa yhdistetään verkostoituminen, valmennus ja julkiset Team Finland -palvelut.
17. Maakunta houkuttelee yhä enemmän osaajia niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.	39	Tuetaan paikkariippumattoman rekrytointikulttuurin käyttöönottoa ja poistetaan paikkariippumattoman työnteon esteitä.
	40	Ennakoidaan kärkitoimialojen osaamistarpeet ja kehitetään osaavan työvoiman saatavuutta.
	41	Luodaan olosuhteet, jotka edistävät toimijoiden kiinnittymistä alueelle ja viestitään kansallisesti ja kansainvälisesti hyvistä elämän ja yrittämisen edellytyksistä Varsinais-Suomessa: palveluista, työ- ja tutkimusympäristöstä, turvallisuudesta ja ainutlaatuisesta ympäristöstä.
18. Maakunnan kehittäminen tapahtuu luonnon kanssa sopusoinnussa ja sen arvot huomioiden. Luonnon monimuotoisuuden tukeminen nähdään välttämättömyytenä ja sitä tuetaan myös digitalisaation ja ennakoivien keinoin.	42	Otetaan käyttöön ja etsitään keinoja, joilla luonnon monimuotoisuutta parannetaan yritysten ja kuntien vastuullisuus- ja kestävyystavoitteiden kautta.
	43	Tehdään Varsinais-Suomesta kestävä matkailun edelläkävijämaakunta.
	44	Kunnat, valtio ja maanomistajat toteuttavat yhdessä luonnon monimuotoisuutta lisääviä toimenpiteitä ja perustavat riittävän kattavan suojelu- sekä viherrakenneverkoston.

